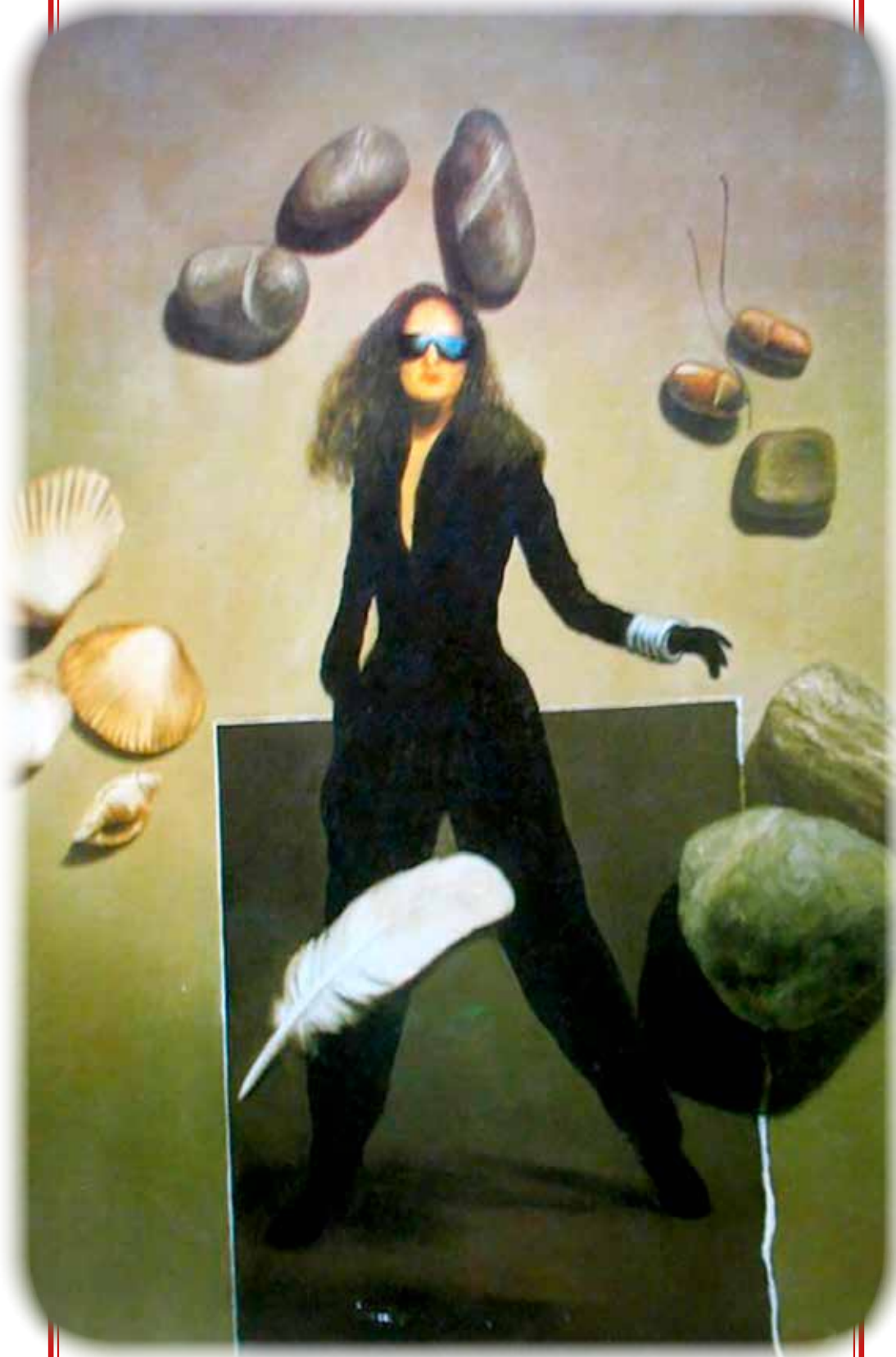

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџира

Година 5 • Број 13 9. мај 2020.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Сушра

Година 5 • Број 13 • 9. мај 2020.

Директор:

Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:

Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:

Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:

Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159

Е-пошта:

rpr.deda@hotmail.com

Жиро-рачун:

562-099-00000-457-93

Штампа:

ГРАФИД д.о.о.

Бања Лука

За штампарију:

Бранислав Иванковић

Насловна страна:
Драган Стојков

Крајишке
новине

ЋУТАЊЕ ЈЕ ЗЛАТО?

Чим се човјек роди, живот га зароби, набаци му велики самар и тешке окове. И тако натоварен, тумара кроз живот, све док му смрт не дође за врат...

У почетку, сви у породици се радују да дијете што прије прохода и да проговори. Али, кад проговори, одмах почну забране: Ћути овом, ћути оном... Ћути, слушају ђед и баба, ћути, чуће мама и тата. Срамота, шта ће рећи родбина: стрина, тетка... (стричеви, мање-више). Кад се роди млађи брат или сестра: опет ћути, видиш да спава, ћути, пробудићеш дијете.

Кад пође у школу, опет забране: ћути, чуће учитељ, ћути, како те није стид, шта ће рећи наставник. У средњој школи: ћути, слуша професор, ћути, како те није срамота због друге дјеце... На факултету, поготово: одрастао си човјек, пази како се понашаш пред професорима, пред колегама, ћути...

Да би се додворио дјевојкама, мораш да пазиш како се понашаш у женском друштву: пази шта причаш, пази како се изражаваш. Гледа те „свијет“. Кад се ожениш: не смијеш „свакако“ са супругом, пази како се опходиш према њој. Како те није срамота, не смијеш тако пред „туђим инсаном“. Најбоље је да ћутиш. Кад дијете „дође“, опет, ћути, спава... Пробудићеш га, једва сам га успавала.

На послу је још горе: ћути, чуће шеф. Не можеш тако, ваљда се зна ред. Јеси ли прочитао кодекс...? Гдје ти је васпитање и кућни одгој? Не може се тако са колегама, поготово са женама...

Кад остариш, опет иста прича. Матор си човјек: ћути. Пази како

се опходиш према млађима, поготово према ђеци, треба да их “сјетујеш”, а не само да причаш празне приче. Боље је да ћутиш. Није то више твоје вријеме. Видиш да су дошле нове генерације.

И тако, живот човјека зароби, стави га под своје, наметне му многобројна правила, норме, над главом му висе закони: Овако је по закону о саобраћају, овако по Закону о јавном реду и миру, овако по Кривичном закону, овако по Закону о радним односима, по Закону о образовању, по Закону о универзитету... А уз све то, постоје и неписана правила: Не смијеш ово, не смијеш оно... Само, ћути!

Да није проговорио док је био још сасвим мали, човјек би сигурно остао мутав. Цаба му то што постоје и закони који су на његовој страни: Закон о људским правима, Закон о слободи изражавања, закон о... Ћути! И уз ове законе иду забране: пази шта причаш, цензура; води рачуна како пишеш, рецензија; опрезно са рачунима, стиже ревизија.

Све ми се чини да није без разлога измишљена ни филтер цигарета. Можда баш због тога многи пожелеле да бар понекад запале ону без филтера. Али, не може. Нема. Пуши оно што ти се нуди, и ћути...

Ваљда због свега тога неки и данас вјерују да је ћутање злато. Макар од тог злата били направљени и ланци у које нас је живот оковао.

Али, док ми ћутимо (и трпимо), многима се ријечи позлатише.

Стеван Р.СТЕВИЋ

Миладин БЕРИЋ

БАЛ ПОД МАСКАМА

Боже, јесмо ли већ гледали ту серију,
Што се врти од Аустралије до Аљаске,
Док су нам дјеца на принудном ферију
и у којој главну улогу играју маске?

Могуће је да сам улудо остарио
И да ме, Господе, вараше сто чуло.
Познат ми однекуд овај сценарио -
Нешто је у држави Данској труло.

И у тој трулежи, што избија из пора
И коју кусамо сви и из истог чанка,
Неће још брзо сванут` рујна зора,
Јер на помолу је велика игранка.

Не би без разлога уложио паре
Краљ од Мајкрософта, стари вирусолог,
И велика ложа с оне стране баре -
Јер је одвећ јасно да је „ковид“ пролог.

Стога, већ у јесен – око светог Луке -
Сами ћемо руке дат' на пелцовање
Да нас не би снашле Танталове муке:
Какво год јој руно овца је за драње.

И тако – без рата, „авакса“ и бомби,
С коктелом у себи чаробне формуле -
полако, ал' сигурно постајемо зомби;
ако већ то нисмо, постајемо нуле.

Оно што ме, ипак, сад највише брине,
Што ме мучи као жигосаног жарач -
Хоћемо ли само радит' за вакцине?
Срећом, па смо, Боже, навикли на харач!

СТИКЕР

Свако ко имало држи до себе
свако ко умисли да је персона
о славу жељан да се огребе
и да пузајући дође до трона
од свога лика направи стикер
око главуше стављајућ' оков.

Џаба сам на око набацио цвикер
и кроз њега лопов остаје лопов.

Некако и може стикер од града
или од какве природне љепоте
мада и ту има подоста јада
и небулоза, кича и грозоте
али кад видим стикер од странке
украшен љепотом партијског вође.
Дође ми само да кажем: „Данке“
и свака ме жеља за дивотом прође.

Видјела жаба да се коњ поткива
па и она подигла ногу у зрак
има ли да им каже иког жива
да су им стикери баш онако бљак
још кад нам пожелеле мирне сневе
онако партијски како би друго

онако супјано из лежаја од лове...
Што би рекла Саган: Дobar дан туго.

Свако би данас да буде стикер
контајућ' да има снагу и памет
због оних што очито немају кликер
слуђени народ стиже кијамет
вук мијења длаку али ћуд не мијења
гледамо стикере у чудо нијемо.

Шта ћемо Боже од силоног поштења?
Од силне среће да не подлегнемо!

ГАВРАН

Има нешто комунистичко у овој пошаст
чему смо тежили прије но смо залутали
једино се невоља дијели на једнаке части
у невољи и они велики у трену постану мали.

Ма каква Европска унија и остала уједињења
Мастрихт и Шенген и фора да границе не постоје
у страху су велике очи а и нужда закон мијења
можда се воли туђе али ни приближно као своје.

Италија се дуго надала макар и преко штеле
у вријеме пандемије издашној европској помоћи
и на крају доби од малог Макрона и велике Ангеле
оно што млада добије током прве брачне ноћи.

Логично да је вирус једнакости кренуо из Кине
и да је уз помоћ вјетрова прешао преко океана
кад сконча дуго ће се исправљати криве Дрине
ко је и с којим циљем пустио црног гаврана.

Тако нас овај несрећни вирус до краја изједначи
и показа лице и наличје овога трулог свијета
у земаљском чопору први пут не побјеђује јачи
можда се из тога роди некаква боља планета.

У вријеме коронавируса

СТИХОВИМА ШАЉЕ ПОДРШКУ ШКОЛСКИМ ДРУГАРИМА И МЕДИЦИНСКОМ ОСОБЉУ

Млада поетеса Евита Бојковац из Дервенте упутила је подршку школским другарима, а нешто раније и медицинском особљу и свима који брину и вриједно раде на очувању нашег здравља, понајвише у вријеме спречавања и превенције од разне болести корона вирус.

„Такође желим брз опоравак свим обољелим и да вас радошћу испуне стихови моје пјесме“, поручила је Евита.

Почетком ове године из штапе је изашла њена четврта самостална збирка поезије под називом „Лептир сликар“, а раније су објављене: „Лептирова чајанка“, „Ружичасто сунце и плави мјесец“ и „Композитор мјесец“.

Ученица је Основне школе у Дервенти, гдје похађа и Основну музичку школу, одсјек клавир.

Иначе, сјајан је сликар-аматер.

Д.П.

Подршка ученицима и просвјетним радницима у вријеме вируса короне.

ШКОЛА У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ

Сама стоји моја школа,
доскора је пуна била,
нема више дјечијег смијеха,
па се школа растужила.
Нема више дјечије граје
и не звоне школска звона,
код куће су њени ђаци
заштићени од вируса корона.
Сви су здрави, беспослени нису,
иако су сад сви код куће,
уз помоћ ТВ-а и интернета
нова знања стичу, вриједно уче.
Не тугуј мила наша-
поруком јој дају до знања-
враћамо се теби мила
по престанку ванредног стања .

Подршка здравственим радницима у вријеме вируса корона.

ОПУСТИ СЕ

Желиш ли да се опустиш,
заборавиш све на тренутак,
одлебдиш у други свијет

и застанеш у неки кутак;
желиш ли да на трен пустиш
стрес, бригу, обавезе своје,
онда послушај сада ове савјете
моје:

Запјевај.

Заплеши.

Послушај старе касете.

Отјерај ружне мисли.

Пусти их да одлете.

Сједи на кауч свој и

отвори неку књигу.

Допусти да те занесе

и отјера сваку бригу.

Узми кист и боју.

Украси шарама лист папира.

Сликај и уживај.

Заборави на све што те нервира.

Рашири осмијех.

Постани лептир или вила.

Одлебди међу облаке

уз помоћ својих крила.

Отвори прозор

и поздрави прољеће

и пчелицу малу

што на бехар слијеће.

Евита БОЈКОВАЦ

Југоносталгичне разгледнице из Русије

(По шапату бреза)

Ко да ми забрани драгих да се сетим?
Кад ми крила сломе, песмом им полетим!

О, тишино вечна, гробне успаванке,
поклони се небу пред звездом Десанке!

Зар би свилен конач суза покидала,
да из њене песме није жаром пала?

Ко да Бранковину у души забрани,
кад је вила песмом молитвеном храни?

Што би лепо било сусрет с новим даном
славити уз вино с Јуром Каштеланом.

Ко би мого таквом да нас следи зимом,
а да је не отопи Јуре југовином?

Можда би се туга и одрела пића
да је теше песме Вита Николића.

И можда би јутро свануло раније,
кад би у сну чуло: Сунце, хладно ми је.

Грмео би Грмеч љубав своју просту
да није сна птице на Бранковом мосту.

Допиро би кикот још из школске клупе
онога цуретка из Босанске Крупе.

Кад ти душа клоне и срце заклеца,
какав лек би била досетка Крклеца!

Родио се није келнер да налије
колико је празних чаша Скадарлије.

Ех, љубави пусте, жеље без покрића,
како сте сироте без Мике Антића!

И ко заљубљене песмом да избави
кад плане у оку тај Чуперак плави?

Миљковићу, брате, до неба са машном,
певати и мрети – зар је тако страшно?

Убише Те слабе, због прејакних речи –
вешала сведоче да песма не клечи!

Учини се шала робија на Голом,
кад нађеш у бекству Дијака под столом.

Само суза која искри водопадом
достојна је била верити се с Владом.

(Никад брезе неће досањати снове
возова што јуре кроз те Подлугове.)

Да л' запамти речи, самртна постељо,
песме којом засну Милошевић Вељо?

О, има ли, Боже, још народа кога
који се не пита: да ли има Бога?

Расплиће ли косе дурмиторска вила
кад зајеца струна Бошковића Мила?

Нађе ли у песми лековиту траву,
да све што је мило отмеш забраву?

У каквој су ватри горела времена
зна пепео срца Драгана Студена.

Певаш ли у рају Светих Праотаца?
Или, чак и тамо прогоне мудраца?

Раскошнијим духом – од Бога му дано!,
не засветли нико ко Алек Марјано.

Невино осуђен, и посмртним дахом
судићу судији Твојим епитафом:

„У мом случају правда се умешала
тек када су ме скинули са вешала.“

О, проклета улицо, Риге од Фере,
у љубави и пићу песник нема мере.

Навиком си дане у чаши да свићу,
Све самљи и самљи, Бране Петровићу!

Шта на покајању свих крвавих вера
надвисити може стихове Скендера?

О, ли има лека од зле братске бољке:
зар ће се све мајке звати – Кнежополјке?

Кад надође река, Душко, у равници,
и вода престане да завиди птици,

па однесе насип као ветар шал,
и кад нема о што да удари вал,

ко да пут покаже до школе основцу
мимо свежих хумки у Твоме Сијековцу?

(Мора да постоји нека тајна веза
између тог пута и шапата бреза.)

О, велики Боже, знам да би се радо
сва братства верила са Мујкићем Авдом!

Јооој, зар је могуће, свећо Јасеновца,
да си угашена на оштрици коца?

Ако тај свет други смрти се не боји,
Нема Теби мрети док песма постоји!

Срешћемо се негде у тој Васељени,
и плакати вечном сузом збратимљени.

Још много је драгих у срцу што пече,
ал му се не пева, нешто га пресече ...

P.s. Недрим ове речи у срцу Русије,
где смо увек били и када нас није.

И бескрајном степом са грешних Карпата
враћам се са ветром у загрљај брата.

Ако га не нађем, можда ме он нађе,
у песмама које не знају за свађе.

Небојша ИВАШТАНИН

Прича о „Белом багрему“ и сивој љубави

Било је то у време короне, пре... да не рачунам сад колико је година прошло, али знам да је то био мој први радни дан у животу, и последњи у том хотелу. Директор хотела саопштио је да војска преузима зграду, да ће хотел преуредити за пријем нових болесника, нових заражених, да сви запослени могу да иду својим кућама а ако буде потребе да се неко од њих поново овде ангажује војска ће га позвати и да ће сви запослени примати плату и за време док не раде, па и ја који сам тек примљен на посао. Рекао је и да је добро што имамо само једног госта, гошћу, и да ће она, претпоставља, прећи у неки од хотела који још раде. Пре него смо се ћутке разишли стигао је да нам каже да се чувамо, да не излазимо из куће ако не морамо, да нарочито пазимо на своје старе, да ће држава учинити и чини све што може да нас сачува од ове пошасте; рекао нам је све што смо у претходних десетак дана већ толико пута чули и одлично знали.

Наредних сат и по седео сам на клупи у парку преко пута хотела и покушавао да нађем пут до себе; мајка и отац у седамдесетим и без гунђања не излазе из стана, а сестра им редовно доноси најмање три пута више него што им треба, а ја тек што сам у том хотелу почео да радим на одржавање компјутера па... Сада не знам, али може бити да сам седећи на тој клупи и само несвесно одлагао повратак кући.

Кад сам видео да наша последња гошћа излази из хотела, махнуо сам јој да дође, а како је она једнако стајала на тротоару и освртала се, устао сам и дотрчао до ње и док смо стигли до клупе већ сам сазнао да јој је „Дамир јавио да не мере доћи“ по њу, да је „јеб’га, опет!“ и да она сада не зна шта ће.

– Не знам ни ја – рекао сам док смо седали.

Гледала ме као да покушава да „прочита спрдам ли се то с њом или сам стварно у сличном „белају“.

– Не иде ми се кући – објаснио сам.

– А ја побегла од куће, с њим у живот; јебем ти живот! Немам чоека, немам пара, ништа немам!

– Одакле си побегла.

– Из Мрамора.

– Из Мраморка!?

– Није Мраморак, него Мрамор!

– Мраморак је у Банату.

– А код Тузле је Мрамор! ...Ваљда ја боље знам је сам се родл’а.

– Извини.

– Ај ти кући.

– Нећу.

– Ајд, ајд.

– Нећу. Хоћу да будем с тобом.

– Де ако с’ блентав.

Никад пре нисам срео неког ко тако лако руши не само оне нивоом куртоазности постављене препреке, него чак и оне рекао бих несвесне опрезности у сусрету са неким кога до тада нисмо знали. Да ли ме само радозналост задржала или сам већ био почео да запливавам у дубоко плаветнило њених очију?

– Што не идеш?

– Рекао сам да хоћу да будем с тобом. Како се зовеш?

– Анђелка, а ти си Петар; чула сам како те једном зовн’о онај цвикераш на портирници.

Знао сам да не могу да је водим кући; матори би рекао „добро ако ти тако желиш“, али би мајка и сестра подивљале. Ни у наш подрум нисам могао, ни на раван кров солитера, неко би ме видео и пријавио – карантин бих претрпео, али није искључено да би ме и у лудницу стрпали; ако тамо још има места.

На Звездари смо шетали, шетали и шетали; нисам знао ни шта ја у ствари желим, а тек да сам био свестан стања у којем смо и да сам погледавао где да се склонимо по овим шумарцима и пропланцима, обавезно пре осам увече кад почиње забрана кретања за све осим службених лица, лекара и сестара, војника и полицајаца, па да се још побринем да имамо шта да једемо, пијемо.

– Она кућа је празна.

– Можда, а можда ради; то је ресторан, кафана „Бели багрем“.

– Немаш пара?

– Имам. Хоћеш да одемо да попијемо нешто?

– Боље да поједемо, ћевапе ако имају.

– Имају сигурно, јео сам ту ћевапчиће кад сам...

– ...Био с татом и мамом – наругала ми се.

– Јест, тако је. Хајдемо.

Мало потом стајали смо и гледали у празне зграде „Белог багрема“.

На оној главној је великим словима било написано само „Бели“ и на крају тог зида последње слово речи багрем. На оној мањој згради се још мало препознавало: „Ресторан домаће“ без речи „кухиње“. Кренуо сам десно и видео да је и оно код баште девастирано, поразбијано, покрадено, а кад се окренух према тераси на којој смо некад – кад сам оно „био с татом и мамом“ – уживали у посматрању Дунава, приметио сам како Анђелка на врху степеништа завирује има ли кога иза зида, на тераси. Пошао сам горе и попевши се видео да је већ била скинула јакну и спустила је преко ранца на поду, мајицу је једним потезом свукла преко главе и узела да по њој тражи нешто; мрава, паука... Имала је дивне груди, ни ма-

ле, ни велике; мој другар Младен је за такве увек говорио „таман за моју руку“. Тресла је ту своју мајицу, тресла, па поново по њој тражила тог неког опасног малог дрзника, а ја стајао и ћутао све док се није обукла и мирно рекла:

– Имам у ранцу прашке шунке и мало љеба.

– Ако хоћеш да останемо овде, хајде да одемо да купимо још хране, и нешто да пијемо?

– Добра идеја. Ајд ти то купи, а ја ћу се мало сунчати. Тако радим сваке год’не, ‘вако у прољеће узем прву боју, подлогу за љето... Оћеш ипак да узмеш мало прашке?

– Идем. Брзо ћу.

Та продавница није више тамо, па да не објашњавам каква је и где је била, али на ред од скоро сто метара никад нећу заборавити. Сви су били мирни и стрпљиви, између сваког од нас било је око метар празног простора, а поред реда је шетао војник са маском на лицу и кажипрстом на обарачу дуге аутоматске пушке. Купио сам толико да би и петочлана породица могла десет дана да безбедно живи и ћути. На путу до „Белог багрема“, иако узбрдо, ишао сам лако и брзо, смишљајући како да је запросим. Прво ћу да је замолим да устане и онда ћу да јој се наклоним и свечано кажем како сам одлучио да цео живот проведем са њом те да је молим, најлепше молим да се уда за мене. Био сам смислио и шта ћу после рећи оцу и мајци, па потом и сестри, и како им нећу дозволити да ми ишта, ишта приговоре.

Пењући се уз степенице које воде до терасе „Белог багрема“ и, сад сам већ у то био сто одсто сигуран, моје драге позовем је и, како се није одазвала, пожурим и опет зовем. Није била на тераси. Спустио сам оне ствари и окретао се око себе, скоро луд, а сигурно дубоко рањен. Као да ми је нешто големо и јако, као да је гвоздено, ишчупало утробу, сву без остатка... Да ли је то сан или се овај свет, овај сурови свет заиста тако немилосрдно обрачунава са мном – ако сам икад, игде и ишта скривлио?

Стајао сам и мислио да ли је онај Дамир однекуд дошао и одвео је или је сама отишла верујући да ми је на сметњи, или је... Чујем како се неко пење уз степенице.

– Анђелка! – викнем.

– Немој да се дерњаш – рече човек који је, видевши да идем према њему, стао, окренуо се и пошао низ степенице.

Ишао за њим и готово се плашио да га упитам зна ли где је она. Кад смо изашли мирно је рекао да је то сада опасна зграда.

– Видео сам вас кад сте прошли поред моје куће, кад сте долазили, али сам видео и кад су њу мигранти, ма! исламски ратници, тукли...

Није ми дозволио да крикнем, био је бржи и запретио ми:

– Мууук! Ни реч! Одвели су је негде, не знам и не смем да знам где. Ни ти нећеш и несмеш да знаш. За петнест минута почиње полицијски час, немаш

времена да стигнеш до куће таман да овде иза шуме станујеш, а не можеш ни код мене у кућу. Дошао сам да бар тебе отмам од њих... Они ће сад да се врате, јер неки у „Багрему“ и спавају. Спусти се доле до стадиона, прислони се уз неки зид и ћути, а ујутро полако кући.

Тако је и било.

Ником ово нисам, а не бих ни сада вама испричао да није ове епидемије. Оно је била корона и у свету је тада умрло много, много старих људи, а сад је, кажу, неки вирус scopolusis, и стигао је из свемира, помињу камен...

(У Београду, 2. фебруара 2043.)

Душко М.ПЕТРОВИЋ

КОРОНА

Можда се сетила,
да била ми је девојка некад КОРАНА,
оставио сам је јутра једног,
сањиву у стану,
због хира мушког само,
јер заволео сам Ану.
Да ли је ово освета њена,
не знам,
зна то једино она,
махерка промени име само за слово
сад би да ме воли КОРОНА.

ИТАЛИЈА ЦЕЛА ПЕВА,
УВЕК И У БОЛУ,УВЕК ПИЈЕМОМТ,
ДИВЉЕЊЕ,ВРХ ВРХОВА.

Андреја Ђ. ВРАЊЕШ

ИТАЛИЈА ОПЕТ ЋЕ ДА ПЕВА

(Свим људима света)

Италија опет ће да пева
и у срцу своју љубав снева,
плаветно море небом се плави
Венеција живи од љубави.

Нама треба љубав и Верона
а не вирус, та страшна корона,
нама треба Венеција на води
где се љубав целог света води.

Кад се морнар за пучину спрема
гледају га очи Ромула и Рема,
машу му руке вољене жене
вирус корона однеће и мене.

Сви путеви света воде у Рим
угасићу ватру, растераћу дим,
чист ваздух деца треба да дишу
и росно цвеће јутром миришу.

Све док живи Земља планета
живеће и све земље света,
своје сузе нико да не крије
заборавит’ нећемо никад најмилије!

Драгиша МАРКОВИЋ

Поговор антологији „Капи лепоте“

Слобода је нешто МИТСКО код Срба

Још у најранијем дјетињству збивања у епским јуначким пјесмама доживљавао сам као грмљавину која се некада давно загубила у бескрајности времена да би се, неочекивано и на необјашњив начин јавила бљештавим одјеком на нашим просторима. Кад год бих читао, или слушао, ехо грмљавине преносио би се у мене и забуборио би мојим крвотоком као пулсирање само наслућених бескрајности вјечног трајања. Ни послје, као одрастао и донекле учен човијек, нисам се успијевао ослободити тих првих утисака који, кад би се из ирационалне премјестили у рационалну сферу, можда и не би представљали такво чудо. Међутим, у контексту постојања Грчке хомерских времена, у дјечјем добу човјечанства, Илијада и Одисеја, чији су најсвјетлији израчаји српске народне пјесме, нису ништа друго него вјеровања у бајку као љепоту дјечјих маштања. У противном, рационалност би грубошћу истине обезвриједила историјске снове које су наши преци вијековима сањали, вјерујући да су некада били остварени, или да ће их неко,

**Ђорђе Врањеш
(1930 - 2004)**

било када, остварити. Ако су преци у материјалном смислу и били сиромаси, духовно и душевно били су богати Гавани.

У Руса има пословица: „Није све у хљебу“. Ако њеној поруци узвјерујемо, није нам тешко закључити да су историјска сновијања условљена вјеровањем у могућност немогућег, да је материјално богатство вјеровање у могућност могућег.

Човијек је подједнако састављен од тјелесног и духовног. Неко је то и геометријски одредио, рекавши да је човијек од браде горе – од браде доље да

је животиња. У досадашњем току историјских кретања оно „доље“ имало је превагу над оним „горе“ код свих народа и огромне већине појединаца.

Наше епске пјесме примјер су кад духовно, бар у неким тренуцима, премашује тјелесно, биготно, без чега се буквално схваћено, нажалост и схватано, не може физички опстати. Ми себе, нормално, не познајемо колико нас познају други, нарочито наши противници. Мустај – кадија из Горског вијенца каже:

„Милош баца у несвијест људе ал' у пјанство неко прећерано“.

Мустај – кадија, прозелит, можда и суфист, који је некад био Србин, понајбоље зна какав психички значај за баштинике слободе има примјер Милошев.

Срби су појам слободе претворили у нешто митско, олтарски свето, чему ништа на свијету није равно.

У схватању слободе са божанским одређењима, Срби су јој подигли десетерачке богомоље. Исто такве нарави је и умјетност, која ствараоце изравнава са Боговима – и једни и други увијек стварају само нове свијетове.

Стварајући своју епiku, српски народ се издигао на божански пијаDESTал. Једнака осјећања овлада би њиме и приликом репродуковања свога духовног изума. Само тако могуће је објаснити утицај епике и гусала на душу нашег народа који је стотинама година мислио, осјећао и понашао се у складу са философијом својих предходника који су му у наслијеђе остављали оно што су њима њихови предходници завјештавали као тајну живљења, као сами

“Капије лепоте”

Двојица одраније сарадника, проф. др Јован К. Радуновић и књижевник Ђорђе Врањеш приредили су антологију ерпског народног пјесништва с насловом „Капије лепоте“, а која је објављена 1993. Године у Београду. Поговор тој сјајној књизи написао је књижевник Ђорђе Врањеш без којег смо у међувремену остали. Објављујемо његов поговор нареченој књизи (наслов и одбир-редакцијски) а као сјећање на драгог нам Ђорђа Врањеша.

живот, преобличен у љепоту и кад је био неиздрживо тежак. Сваки Србин на неки начин у најранијим данима безброј пута рекапитулира историју свога рода, као што је у мајчиној утроби за девет мјесеци обновио еволуцију читавог живог свијета. Док се налазио у својој епосу, Србин је, кочићевски речено био „храбар као Бог“ и непобиједив као и све што митове чини трансценденталним свијетом неогонетнуте вјечности. Већина Срба искорачила је из простора непоновљиве доброте, мудрости, разумности, истине ... У ствари сами себи смо окренули леђа и ко зна да ли ћемо се више икада срести са својом људском суштином.

Није нам утјеха ни у томе што и остали цивилизовани народи јуре за сјенкама што су се ко зна кад откинуле од свог коријена и сад плове и без циља и без смијера. Нашли смо се у позицији дјетета које је, на жалост, „изгубило душу чим је постало човјек“.

У Антологију су уврштена наше најбоље пјесме, све оне које су, углавном, заступљене и у другим сличним изборима. Неке пјесме, као нпр. Женидба Влашића Радула, Човјек – паша и Михат чобанин, Ришћанин хаџија и Лимун Трговац, Смрт Деспотовића Јове: Марко Краљевић и и кћи краља арапскога немају умјетничке вриједности Бановић Страхиње, или Женидбе Душанове, али због хуманости порука у једнима и едукације о нечовјештву у другима, које су савременом човјеку, „отуђеном до крајњих граница, неопходне као ваздух, нашле су своје мјесто у антологији. Како љековито дјелује великодушност јунака из неких од поменутих пјесама! Њихова спремност да праштају и себи и другима, себи дјетињу наивност, другима гријехе, представља врхунац једног морала који животу даје смисао и трајања и настајања.

Савремени човјек којему је новац све ипак је искуствено неук, највише због тога што нико неће

да му од дјетињства указује и на могућност друкчијег живљења од онога како су „научили“ да живе. То вјероватно зато што њега другачијег не би могли експлоатисати моћници чија су снага у супермацији новца над свим и свачим.

У сјећању на прошлост могуће је досегнути будућност.

Само у овоме, по нас несрећном вијеку, гинули смо масовно у неколико ратова, више зарад других, неголи себе; криво смо плаћали алтруизам према другима и мржњу других према нама, чак и онима којима смо опраштали њихова страховна злочинства. Наивност и неслога наша су Ахилова пета у коју душмани увијек циљају и никада не промашују. Неслога је рак – рана нашег етничког бића и можда главни и једини разлог свим нашим поразима. Порази и оно што из њих и иза њих слиједи, болно одјекује рањеном душом попут соколовог крика (Диоба Јакшића), или смртно рањеног Кајице Радоње. У вријеме кад нам је запријетило ропство из којег се више никада не бисмо исцупали, јер би нам све снаге у њему пресахнуле, опомињуће тужно јадикује Маргита дјевојка, предходница сестре Батрићеве.

Пјесма о поразу, о клонућу народног духа нема много. Порази од Косова, па даље, очајањем су засјекли ткиво наредне душе која је најприје реаговала јадикујуће, а последице фаталистичком индиферентношћу. Ово истичем зато што и наше садашње стање можемо окарактерисати као увод у апатију, иза које је у историји увијек долазило до свитања и поред најмрачнијих затамњења видика. Да ли ће се то у нашој историји још једном поновити, рећи ће вријеме.

Народне епске пјесме издаване су до сада безброј као сабрана и изабрана дјела Вукова, као антолозијски избори, избори из појединих циклуса - и увијек са одређеним циљем. Ово садашње

издање јавља се заиста у једном опскурном времену, када је српски народ као никада раније распршен по свим дијеловима некадашње Југославије и свим континентима. Његов биолошки опстанак доведен је у питање. Конквискадори под црним, зеленим и црно – зеленим заставама исламског фундаментализма и католичког језуитизма ријешили су, изгледа да затру сјеме племену Карађорђево, које поред свих наведених зала и душмана, још нерезистентнијим чини вјековна неслога.

Неко је давно утврдио да је сваки народ неуништив уколико на вријеме постане свјестан своје борбе за опстанак. У нашем случају извориште свјесности и свијести, херојске свијести, што као животворно врело десетерачким ритмовима жубори бајковитим предјелима наше епике, морални је кодекс на коме она почива.

Путева има неколико; питање је моћи да се на једноме издржи.

Срби се лако могу подијелити на два соја: једне који посједују чула за сјећање поменутог ритма као врлину своје крви кад се узбуде и друге, који су наглуви за све што је у контексту обилићевског жртвовања. Ова антологија намијењена је првима, ма где се они налазили, ма у каквим околностима, да им да снаге као Антеју мајка Земља. Према Његошевом схватању та архетипска снага је у њима самима. Ове пјесме, обесмрћено искуство стотина предачких генерација, увијек су будиле ту снагу давале јој нове додатне импулсе. Као никада раније, вјероватно и никада више руке наше, усмјераване разумом, морају да се размахну у одбрану нашег права да бисмо и у будуће могли ходити испод ројева звијезда, над дијелом планете Земље, којој су наши преци костима својим и крвљу својом безброј пута границе понављали.

Ђорђе ВРАЊЕШ

Породична прича

Када сам добио књижевну награду «Пелагићев рунолист», дародавац, Књижевна заједница «Васо Пелагић», од мене тражи, да јавно, у писменој форми, кажем шта за мене ова награда значи, да ли сам је баш од Васе Пелагића очекивао, колико сам Васу познавао, да ли сам се њим бавио, када, којим поводом, зашто, и томе слично.

Да бих на сва ова премишљања одговорио, одлучим да испричам једну породичну причу, ако будем умео. Једну причу која је већ остарила, сва од сећања, има преко седамдесет година, па је почела да се круни, осипа, па је толкујте онако како вам одговара.

Имате моје допуштење.

А та прича овако почиње.

Мој отац, тада када се са мојом мајком женио, био је изразито црн човек, и леп, јако.

И у годинама.

Он је од своје четрнаесте године, минђушу, на уву, у Мрчајевцима, где се родио, носио. Данас би се рекло да је пан-

кер био, мада тада панкери, нису, постојали. У ствари, био је толико леп, да се његова мајка Јана, тада када јој је муж умро, када је удова остала, бојала да га неко, ко урокљиве очи има, не урекне, па му је уво пробушила и минђушу, златну, ставила, да га од зла брани.

Како?

Да у њу, а не у њега, гледају.

Да о њој, а не о њему, мисле.

И моја је мајка лепа била, али на свој начин. Белопераста и млада, као суза, што се види из слике коју, као доказ, причи, породичној, прилажем. А прилажем је јер сам уверен да слика вреди више од хиљаду речи.

Као што вреди.

Они су, моји родитељи, такви какви јесу, како сам их представљив, нас деветоро изродили, четири сина и пет кћери.

Сви смо, по новом календару, за тринаест година, од 1932. до 1945, рођени. И сви смо одмах по рођењу, у име Оца и Сина и Светог Духа, крштени да не бисмо

под влашћу ђавола били, или, на ђавољу страну, прешли.

Душанка и Момир Левајац, као младенци, 1931. године.

Да нас, којим случајем, нечисти, не би, увребао.

Кад смо поодрасли, лако смо се препознали. Пола на оца, црномањасто, а пола на мајку, белоперасто, док је једно било ни тамо ни амо, што се види из слике коју, опет, као доказ, причи, породичној, прилажем.

Из слике се види да смо и ми, као и наши родитељи, лепо, били.

Неко више, неко мање.

Али Мирослав највише.

Али о том – потом.

Из слике која следи, можете се у ово што причам сами уверити.

Ако хоћете.

Ако нећете, онда ништа.

Елем, доста је околишавања.

Време је да причу започнем, као што се чарапа започиње.

Од рангле.

Била је касна јесен, у Качулицама, тих педесетих година.

Златножута лишће је, са високих липа, којих је у дворишту, којег смо ми авлија звали, три било, увелико опадало, па га је ветар на све стране разносио.

Деца Душанке и Момира Левајца, снимљена 1946. године: Радојко, Милинка, Војислав, Драга, Тихомир, Мирослав, Зорка, Вера и Милка.

Сена су саденута, кукурузи обрани, и окомишани, шљиве у кацама превреле, венци белог лука, и црвеног, којег смо ми црни звали, под стрехом магазе висе, док се бундеве, под тремом, поред саша, на гомили, жуте.

И сунцокрет посечен, ено га на гувну, само још треба да се семе из колутова, који на мало сунце личе, истресе.

То је посао који и деца могу да раде, па га радимо. На пањићима, треношкатама, столичницама седимо, колутове на коленима држимо и моткицама, уз приче, смех и довикивања семе читав дан истресамо. Већ се и сумрачје на нас спушта, а посао још није завршен.

Мајка је у кући, вечеру спрема, а отац у качари, подлаже казан, чувавац.

Сви су га чувавац звали, па не знам како да га данашњим речима иструкујем. Ваљда, што је био непокретан, између четири огромне каце узидан, што је ту, нем, сам, чучао.

У неко доба и отац дође, са упаљеним фењером, у руци.

Струје, тада, у западноморавској долини, између Краљева и Чачка, ни у једном селу, није било, па нас је мрак већ подобра засипао.

И док смо тако посао крају приводили, отац у једном тренутку рече Мирославу, мом брату који је седамнаест месеци од мене млађи, а који је тада једанаест година имао, и изразито црн био, па смо га сви Црни звали, да узме фењер и да у качару оде, да види да ли је казан потекао.

Мирослав одлази, а ми уз вику, смех и приче по колутовима који на мало сунце личе, које на коленима држимо, палицом тамбурамо, тако да омлата на све стране пршти, кад се из качаре, тамо где је Црни отишао, страхан јаук разлеже. Сви смо палице побацили, скочили и према качари потрчали, кад тамо, леб ти лебов, имали смо шта да видимо.

Мирослав је, кад смо причу после састављали, у качару, у црни мрак, са фењером ушао у тренутку

када је првенац потицао. Да би видео да ли је потекао, фењер је лули толико примакао да је он букнуо, па му бакља читаво лице спалила.

Кад смо дотрчали, он је обневидео, и отекао, јаукао и око себе, као мува без главе, трчао.

Некако смо га ухватили, и сваладали и у кућу унели, те на кревет положили.

Тада није било ни телефона, ни Хитне помоћи, ни аутобуса, ни превоза, тако да на доктора, или болницу, нико није, ни помишљао.

Отац је са ормара којег смо шифоњер звали, тамо где су увек, једна на другој, две дебеле књиге, великог формата, стајале, а стајали су Библија и Пелагићев «Народни учитељ», узео Пелагића, за сто сео, према петролејки, са фитиљом, стаклом и огледалом, листао тражећи странице на којима народни лекар опекотине лечи. Када их је нашао, мајци је рекао да ољушти неколико главица црног лука, да га на колутове исече, па да спаљено лице прекрију, а онда и да крпу преко тога ставе.

Да се то све упари.

После извесног времена, кад су наслаге скидали, с луком би спаљена кожа спадала, тако да је Мирослав јаукао као да га деру.

Ми смо, не вечеравши, на спавање отишли, и сву ноћ, кроз сан, слушали страшно јаукање, тад када су облоге мењале. Кад је нама грозно било да га слушамо, како ли је њему који је све то трпео!

Када је свануло, отац је кобилу, звану Ласа, у чезу упрегао, те са Мирославом и мајком у Чачак, доктору, Хрецогу, Јеврејину, који је све нас као децу лечио, отишао. Дечји доктор је рекао да су добро урадили што су Пелагића послушали, те са своје стране неке мелеме прописао, да Мирослава мажу.

Све се добро, противно ономе што се очекивало, завршило. Уместо црне коже, која је помало прљаву боју имала, која се ољуштила, никла је млада, прозирна кожа, у боји неке руже, која на розе вуче, као да је код врхунских мајстора депилирана, а да

Мирослав Левајац снимљен пре него што је у велики свет отишао.

ниједан ожиљак није остао. Уместо кратких трепавица, никле су дуге, па кад трепће, као да завеће на прозор навлачи, па свлачи. А обрве, а обрве, како су се само оне, у бескрај, извиле. А када се замомчио, брчићи као у мускетара, а онда бркови прави, као код Мексиканаца, дуги, пуни, па се наш брат убрзо по лепоти прочуо.

Свуда.

Поредили су га са неким бело светским глумцима, са Робертом Валантином, за кога он никад није чуо, а није ни хтео да пита ко је.

А неки су га са Клерк Геблом поредили, па причали да је амерички ледоломац женских срдаца, који је женама памет узимао, за Мирослава мала маца. Односно да је Мирослав за њега Ковска девојка.

Још је горе, у тим поређењима, Грегори Пек, прошао.

Како је Мирослав слаб ђак био, отац га је на занат, обућарски, у Краљево, код мајстора Саве Босанца, дао.

Да шустер, у животу, буде.

Да ђонове мења, лубове шије, рупе крпи.

Убрзо се и у Краљеву, по лепоти, прочуо. Гимназијалке би, када изјутра у школу пођу, пред

обућарском радњом у реду чекале само да га виде, да себи дан улепшају.

И када је идуће године, пошто је мајстор, Саво Босанац, преко гране, из комунизма, побеглао, па радња замандаљена, у Чачак прешао, да код Дикана ради, и ту се његова лепота прочула. Како је Дикан код Мале пијаце радњу имао, гимназијалке нису у реду чекале, јер их туда, пут, од куће до школе, није, водио.

А после се причало да је и у Крагујевцу, најлепши момак био, када је тамо прешао да живи.

Ми смо се братом, и том његовом толиком лепотом, наравно, поносили, и касније, често причали да би он и без Пелагића био леп, али не толико.

У ово што тврдим можете се и сами уверити из слике коју прича прилажем, пошто слика често више вреди од хиљду изговорених речи.

Као што вреди.

Ја сам се, касније, због свега тога, и које чега другог, а ради свега заједно, и оног што је посебно, и као гимназијалац, и као студент, за Пелагића, за његов живот, распитивао и многа тога сазнао.

Да је у свом релативно кратком животу био и просветни радник и народни лекар, и устаник и утописта, и визионар и практичар, и родољуб и верник, а уједно и Србин, иако је све време и хапшен и затваран и пуштан.

Да би опет био ухапшен.

И кад сам кући, у Качулице, долазио, са Пелагићем сам се дружио.

Узимао његову књигу са ормара који смо шифоњер звали, са дебелим, крутим, корицама, црним, трошним, на прескок листао пожутеле листове, који почели да се крзају, и читао, и читао, и читао, да бих једног тренутка схватио да је савремени стил живота човека од природе, која је пуна значења и смисла, удаљио, и до разних бо-

лести довео. Ако човек хоће да се одржи, да се спаси, ако мисли да оздрави, једини начин је да се природи, она је важна, врати, и да за сваку бољку која га снађе лек у природи тражи.

Једино.

Свака је биљка, свака травка лек за нешто.

Све су ствари везане једна за другу, уденуте једна у другу, ништа се не дешава само по себи.

До те мисли сам дошао захваљујући Пелагићу.

То и данас мислим.

И за вирус корону.

И за корону, и за корону.

Време ће показати да ли је Пелагић у праву.

И да ли његов рунолист може помоћи и да књижевност, која изгледа сама себи није довољна, када нам буду дозволили да дишемо, тета-корону, преживи.

Тихомир ЛЕВАЈАЦ

ЕВО МЕ ПРИЧАМ СА ЖИВОЈИНОМ

(Посвећено сликару З.Валентићу и војводи Ж.Мишићу)

Човек ме један замоли једном
Поштовалац његов као и ја.
Распали ми ватру што у души тиња:
Можеш ли да ми насликаш Живојина?

Ја сликар. Боем. Немирна душа.
К'о да ме прели благослов са неба
Руке и боје снага су моја
Имам све, помислих, што ми треба.

Почех са заносом посебним, к'о никад,
И страхом од дела што треба да се роди
Како ћу издржати поглед? Сав горим.
Са лица на платну, кога створим.

А живот мој тежак и чудан
Уметника не разумеју шта воли и жели
На земљи несклад, патње, сто јада
Облаци и небо, утеха и нада.

Нижу се дани дуги и тмурни
И ноћи дуже, бесане и мрачне
Бесмислене ноћи. Покретима руке које
испуним чашама и пића и боје.

А љубав? Ја добро знам шта је љубав,
Волео сам снажно, имао је много,
Поклањао, расипао, добијао са неба
Где ли је ноћас, кад ми тако треба.

Војвода на платну оживе. И поста
сапатник мој у дугим ноћима.
Ми муке наше разумемо. И причамо све дуже
Често речима и све чешће очима.

Сад сам мање сам у ноћима дугим
Кад се вратим касно ја га дуго гледам.
Ја срећан што ме он разуме. Он што му
кад се вратим, увек рапорт предам.

Пролази још једна ноћ у кући овој.
Дани и ноћи заливени вином.
И Весна ме, моја, пита: „Шта радиш тата?“
„Ево ме причам са Живојином!“.

(Бања Лука,
Петровдан, 2014. године
Поштовалац и једног и другог)

Боро ГОРОЊА

ПОГЛЕД У ЈЕДНО СЕЋАЊЕ

Сећања су као возови- долазе и одлазе. Душку Трифуновићу сам још као дечак, памтим тај сусрет као да је био пре два јутра, рецитовао песму Кубанског песника Ретамара, која је почињала стиховима: “Са ранцем и револвером отишао сам из свога детињства.” Тужно је отићи из детињства било како, са револвером поготово, јер шта ће деци револвери. Жалосне су победе у којима учествују деца. Готово све епопеје су победе голобрадих, на свим светским изгибијама, меридијанима, револуцијама и контра револуцијама, мало је икада било оних старијих, мудрих, они су долазили накнадно када све буде готово, да се сместе и наместе. Била су то времена када смо увелико сањали. Апсолутни песник, Душко Трифуновић је преживео људе и времена, победе и поразе, претварајући живот у поезију. Када сам га први пут видео и заволео био сам дерле он се заправо једино и могао волети, све друго би било необјашњиво, нисам као дете тада знао ни предедпостављао да ће поново потећи крв уместо љубави и да ћемо се срести као избегли, мислио сам да ћу све пријатеље увек дочекивати на станици свога детињства. И сад после толико година не знам да ли је он пронашао поезију као спас или је она можда пронашла њега? Као син песника, његовог пријатеља и сам избегао, запослен у библиотеци у којој је он требао наступити добио сам нестваран задатак да га дочекам и доведем. Додир наших судбина доживео сам сетно те светле јесени у Сремској Митровици граду у ком сам склонио истину и главу. Необичност је била, нити је Душко знао да ћу га ја чекати, нити сам ја знао да ћу бити релеј преко којег ће ићи појединости везане за овај културни догађај, да ће мени припасти таква част, све је било непознаница. Затечен

насталим тренутком и емоцијама које ће живот касније уоквирити у сећања кренуо сам на железничку станицу да га дочекам. Воз из Сремских Карловаца каснио је пола сата, сусрет ће бити доцније емотиван. Чекао сам на клупи испред станичне зграде потонуо у сећања, диспечер је изненада најавио долазак воза, погледах нагло у часовник, кашњења није било више од најављеног, “импресивно” казах за себе. Воз је улазио на перон, смањивао убрзање да би се зауставио, из задњег вагона је изашао сед човек, легенда једног доба, као да се враћала епоха. На себи је имао мантил испод њега џемпер у облику полу-ролке боје драп његов стил облачења. Изашао је из воза као да на Неђарићима излази из трамваја па се запутио ко зна где. О рамену му је висила црна торба на којој је писало ситним белним словима Јахорина, имао сам утисак као да је тај онижи човек носио снежну планину али не као терет већ као успомену. На врху те торбе биле су задевене новине, Дневник штампани симбол Новог Сада и Војводине, запањујућа симболика, са торбом заједно носио је живот, прошлост и садашњост. Кад смо се угледали пошли смо један према другом, сусрет после петнаестак година није изгледао као некада онај последњи близу Вијећнице или Правног факултета у Сарајеву. Тугу је покушао уверљиво заменити осмехом и духовитим речима: “А мени су тако рекли да ће ме сачекати нека лијепа дјевојка.” Дошло је до оправдане замене рекао сам прихватајући игру речи. Нисам срећан због такве одлуке добацио је поново уз осмех. “Надахнут за следећи луцидан одговор нисам био, а с њим се настављати снагом духа не бих имао никакве шансе. Кренули смо према излазу из станичне зграде, предложио

ми је да идемо пешке, далеко је рекао сам не сећам се колико је могло бити гласно. За нас из оних даљина више ништа није далеко рекао је то оним његовим полу баритоном. Док смо се кретали према граду започео је и разговор, питао ме, шта радим, да ли сам ожењен, све ме је питао. Рекох да сам ожењен да имам сина и тако редом. Одговорио сам му на сва питања осим на оно шта радим, на срећу није инсистирао на одговору. Евоцирао је минуло, заједничко, као да је једва дочекао да истресе тугу, хтео је изаћи из себе, али како? За све наше људе који су дошли са оних рођених страна, за њих ће прошлост постати будућност, догађаји увенулих година духовна хипотека, размишљања о завичају, доживотна тема до краја постојане борбе. Све смо претресли људе и судбине, смрти и рођења као у режираном времеплову, из његове песничке душе излила се река сећања и осећања. Сазнао је за смрт мог оца, испричао сам му детаље, отишао је рекао сам нагло као топљење снега, без јаука. Знао је од пре све о његовој судбини, о прошлости дечака који је преживео голготу, причао ми је тада о заједничким дружењима, пријатељима, песницима Ногу, Изету Сарајлићу, Лубарди, шаховском коментатору Бјелици, само и само прошлости. Каснили смо сат, не и више. Кад смо се појавили у библиотеци духовито је рекао присутним: “Чекао сам вашег колегу близу петнаест година, ето то је разлог кашњења”. Насмејали су се сви. У повратку после књижевног сусрета још ме упитао где сам сахранио оца, рекох на једном брегу, схватио је метафору, а да смо тако од почетка ћутати знали можда би нам лакше било? Ко би у свему непознатом могао ишта знати. Можда?

Андреја Ђ. ВРАЊЕШИ

Из необјављених путописа

ГДЈЕ СУ ШПАНСКА СЕЛА?

Још као дјевојчица чула сам за ЛОРКУ и питала се гдје су та чаробна шпанска села? Је ли иста Луна што обасја њега и вас цијели свијет на кугли земаљској? Онда и сада... Као хипнотисана невидљивим дејством Ероса и Тантоса, силно уживала... Каткад гласно Лорку читала на мјесечини, међу распјеваним попцима. Осамљена сред мирисних љевчанских поља, тужну и страшну пјесникову судбу често везивала са очевом - нестали су у 37. години, ни једном се не зна гдје је гроб. Мој старији брат Бране у трећем разреду Учитељске добио на дар Приручни лексикон / Знање Загреб, 1959/ и донио га кући. Данима га гледамо, листамо... И под словом L - на 555. страни читамо: LORKA, FEDERICO GARCIA (1899-1936), жртва Француских фалангиста. Музички образован воли народни мелос своје Андалузије, што утјече и на његов пјеснички ритам и музикалност стихова...» Гласно и тужно уздишемо за Лорком, потом дуго ћутимо над затвореним лексиконом. Чежњиво, од тада, ја размишљам о далекој земљи, марљиво учим, паралелно одрастам, пишем, и волим пјесника... Године јуре. У међувремену, „Рокери с Мораву» шаљиво, из Србије, пјевају свој хит: „У животу на сви страни/ пријатељи разбацани/ иду дани.. / У кравама млеко пева/а наш шпорет загорева/ иду дани, иду.. Збиљски, наши дани пролазе брзо, просто лете. Бар мени.. Већ крајем шездесетих, за све непознанице, млади у жаргону користе исту флоскулу: то је за мене шпанско село...Свуда. Откуда то, у Југи?. Из шпанске револуције? Можда... Шпанија ми несвјесно уш-

ла у лапидарну поему „Питаћу те 85» У дугом набрајању, један стих гласи: питаћу те гдје су шпанска села Дана 21. јуна 1978. та пјесма бруји у граду, када Ранко и ја, као пјесници, крећемо пут Шпаније (можда по одговор). Из Бањалуке идемо аутобусом пуним љупке невине младости играча фолклора, свирача, соло пјевача, писаца... Вођа пута је секретар Ц КУДМ „Веселин Маслеша» Ђорђе Миликић. Уз возаче, Млађу и Мићу, искусне раднике „Аутопревоза» ми, „кваримо» просјек старости својих сапутника од неких 19.г.О путу не треба дискутовати. Ризик је и у локовожњи присутан а пред нама је близу 3,5 хиљаде км до циља. Но, на сваком лицу је видљив југословенски и лични понос због учешћа нашег „Маслеше» на Интернационалном фестивалу фолклора у Бургосу, на сјеверу Шпаније. Срећом, опасни Франков режим је недавно оборен па, без примисли о њему крећемо без страха као једини представници Југославије, водеће чланице несврстаних земаља... Смјештамо у дубоке боксове аутобуса, лични и заједнички пртљаг - испред просторија у улици Фра Грге Мартића, данашње зграде Синдиката. У ноздрве се увлачи јак мирис гирица са ноћног роштиља из нашег дворишта, а потом, пријатна свјезина улицом старог кестења пуног бијелих гроздова, ка Малти...

Дишемо љето кроз отворене прозоре, раздрагани и радосни путници са широким осмијехом свима који су дошли да нам махну руком... Одлазимо без проблема а још јуче, кад сам се спремала да изађем у фризерај, би фрка на послу. Наиме, нови благајник који

се, из војске, тек вратио у бившу фирму, бунтовно је престао да ради. Кад ме је о томе обавијестио, требало је хитно некога наћи за замјену, па формирати комисију и извршити примопредају... Тек у сумрак посао би завршен па, скрушено упитах бунтовника што неће да ради, од чега ће да живи? Он ми одлучно одбруси: ја сам сликар. имам стан, сликаћу! Е, онако уморну разгали ме непозната умјетничка душа. Опростих му што ми је одузео слободно вријеме и уз широк осмијех, лаконски узвратих: браво! Е ја сам пјесник... али зором путујем у Шпанију па журим кући да спакујем ствари за себе и мужа. Стварно? упита видно изненађен. На расанку ведро довикну: Срећно! Посјетите и за мене, Музеј Прадо. Бјеше то наш сликар Владо Дацешин, мој први камен спотицања пред дуго путовање, биће их још.

Претежно се возимо ноћу, дању смо сви будни путници.

Испред споменика Гоји има мноштво туриста. На репу смо дуге колоне чекамо карте за Музеј Прадо. С нама је Андрић

С њим „разговарамо» све док неки лопов крађом новчаника у по бијела дана, не направи општи хаос. Покрадени Енглез дигао фрку, чувари реда јуре - хватају ту свјетску звјерку, а непријатни приказ одмах нам затвара врата Музеја. Сви смо сумњиви... Ми, „Маслешовци», по протоколу, стално и свуда чувамо се скупа, и, дакако, одустајемо од планиране посјете, жалећи случај чудимо се Мадридом, купујемо јужно воће за аутобус, нестало нам је вршанских трешања.. Смирујемо се тек испред фонтане у башти хотела Miguela Angela једући „гранде» колаче које је с

излога, кажипрстом, поручила наша драга Славица, Болетова супруга, иначе дуго вођа наше најмлађе фолклорне групе Једва је објаснила шта жели, а када смо платили рачун, исти фини конобар љубазно нам рече „Довиђења» на српском језику. Какав „пех”! Уз гласан кикот одлазимо ка стадиону Реал Мадрида, издалека да га видимо због момака који то силно желе, али и да се сликамо

Четвртог дана преваљујемо задњу дионицу пута до града Бургоса, фестивал почиње увече. У нама расте немир. Са голетних брда прате нас огромни рекламни панои са ликом црног бика на коме пише „OSBORNE» - ријеч је о коњаку.

Испод једног панела правимо паузу за ужину и ђутуре се сликамо. Сви смо здрави али нас старије брине улазак у град јер нико наш не зна добро шпански, схватили смо то тек на граници. Но, специјалне ознаке на аутобусу лако су нас довеле до одредишта јер су Шпанци гостопримљиви и сусретљиви људи. Водич и наш домаћин, господин Новара, пре-

узео нас је на семафору, смјестио у студентски дом, на вријеме одвео на Мајор Плаце. Нема умора на тргу. Уз госте учеснике фестивала бриљирали смо ми у свакој тачки. Иза „Гламочког кола» око поноћи, проломило се одушевљење многобројне публике у граду три пута већем од Бањалукe:

„Вива Југославија! Вива Тито!” Нико није сам, ми смо једна срећна породица... Прилазили су нам старији људи, искрено задивљени разноврсним ношњама, игром и пјесмом наших народа и народности... Била је то наше богатство традиције и наслеђа, раскош, у односу на Аустрију, Ирску и друге земље. Одмах смо позвани на нови већи фестивал у Мадрид, као и на пријем код градоначелника Бургоса, Хосе Муњаж Авиле.

Снашла нас је и друга срећа: Иван из Пазина, који у Бургосу живи дуго, нашао нас и одагнао све језичке баријере. Три дана се распитивао о свему у Југи. Жељан своје домовине, момак нас је одушевио присношћу. Водио нас је свуда: у галерију, продавницу плоча – помагао при избору му-

зике а Ранка и мене, прво слободно поподне, чак увео у стан једне породице. Прије њега, на питање ко је био В. Маслеша ми смо одговарали: Долорес Ибарури.. што је било лако повезати

Послије карневала, Иван нам понуди познанство са великим сликаром недалеко од Бургоса. Ми одмах прихватимо позив сједамо у ауто који нас из града вози кући Ignacia del Ria, у Умберни. Ту живи са супругом Сузан, Американком. Имају двоје мале дјеце. Дочекао нас је у кући пријатни мирис нац. Јела са шкољкама и рижом, али ми смо се, не навикнути на морске плодове, радије хватали сира à ла „Трапист» и чаше вина.. Разгледали смо галерију са стакленом куполом, ине слике, прашњаве сувенире из свих крајева свијета, алке по зидовима гдје су некада боравили коњи... Типично сеоско имање сликар је давно прилагодио себи за рад. Иван нам је објаснио зашто су куће и штале све међусобно везане још од Османлијског царства. Ради се о одбрани сељака - на брисаном простору често су ги-

нули. Из аутобуса су нас чудиле те мале необичне тврђаве на које их мука натјерала.

Толико нам је било пријатно у сликаревом дому да смо на вријеме заборавили, а када смо стигли назад, чекао нас је љутити Ђоле с ријечима: „Нико сатима не зна гдје сте?”

Ухватио нас је стид, били смо збиља кривци, али Ранко се брзински снађе: - Али ми ЗНАМО гдје су шпанска села... Онај громки, срчани Ђолетов смијех, срећом, био је брзи знак праштања нама пјесницима и пријатељима. Тај наш „баксузлук” оставили смо у Шпанији али га никада нисмо заборавили. Понијели смо безброј доживљаја и из градова успут: незаборавни су Кан, Сан Ремо, Барселона, Ница, Лурд са љековитим молитвама. Или Сан Себастијан, изнад Атланског океана, гдје је све медитерански доступно. О Верони и Трсту, неком другом приликом. Заиста, ту врло успјешну турнеју завршили смо једанестог дана, у капму искључиво страних туриста, у граду Ровињу. Дуж Јадрана „Маслеша» је љети држао угово-

рене концерте и ту ноћ пред наш растанак с њима, било је сјајно и изузетно опуштено.

Понеки блам и лапсус водитеља на концерту имао је шарм младости, изазивао спонтан аплауз. Послије гала коцерта за вечеру су скинули готово печење са ражња, и неко од наших се загрцнуо: - ОЛЕ! – од „пијаног дођосмо до печеног вола.

Уз звук кастањета, лијепи глас запјевуши: „У кравама млеко пева/ иду дани, ПИЋЕ МАНИ / Добише аплауз..номадски искрен, под топлим звјезданим небом, у лијепој нашој Југи Данас то сјетно записујем...Прешли смо километре пута али богме и живота,ближи смо пророчком стиху „Питаћу те 85” Па,ако Бог да, хоћу. – Шта је мени? Можда нешто друго /питаћу те дуго,дуго.. /

P.S.

У бањалучкој Галерији „Дацешин” почетком овог вијека, близу данашњег „Маслеше», имала сам красну промоцију прве књиге за дјецу,„Паметна планета» . Про-

мотер бјеше агилни наш есперантиста Мићо Врховац, коме дугујем велику захвалност за преводе.Он ме је двијехиљаде неке, у својству писца, водио на Сесију есперантиста Подунавских земаља - у Београд. Београд бјеше главни град земље из које смо поносни путовали свуда, као што смо млади, у Лоркина села... Да. Нема те земље, али нема ни Миће Врховца,ни драгих другара из Друштва: Ђолета, Васе, Спалета,Милоша Османовце.. нема ни Марка,лијеворуког виолинисте... Нестале су многе генерације, али има „Маслеша” који нас свесрдно чува.. у срцу своје младости..

У Галерију „Дацешин” дошла бројна публика .Међу дјецом је и Владин син Роберт - данас немурни свјетски путник. Сигуран у себе, на оца одлучан, добро зна да негдје постоји ПАМЕТНА ПЛАНЕТА само је треба истргнути из моћних похлепних канџи и дати онима који знају искрено да воле. Нек се све мијења, само ЉУБАВ никада!

Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

Књиге и идеје

МОЋ ЛИРСКИХ МИНИЈАТУРА

Над тек објављеном збирком пјесама „Трагом своје звијезде“ Ратка Лукенића.

„Није све готово кад све готово је“, добро је познати стих Рајка Петрова Нога. Ове ријечи нису само гола констатација, оне отварају наду ономе ко се не предаје и ко зна да се нада. Вјерујем да се пјесник неће љутити што ћемо његов стих мало прилагодити тренутној ситуацију коју нам је наметнула пандемија короне, па би могао и овако да гласи: Није све стало кад све стало је. Да није све стало може нам посвједочити и пјесник Ратко Лукенић из Бањалуке. Њему је од издавача „ГрафоМарк“ из Лакташа прије који дан стигла његова тек објављена књига „Трагом своје звијезде“. Мада у поднаслову стоји само (с разлогом) „Поетске разгледнице“, читалац који је имао макар овлашан увид у његово стваралаштво лако ће закључити да је пред њим избор лирских минијатура које је Лукенић писао деценијама, а које показују моћ да краткоћом саопште много тога. Прво неколико ријечи о ликовно-графичком изгледу књиге, чији прелом је пјесник „повјерио“ самоме себи. Она је квадратног формата, неуобичајених димензија, штампана у колор техници, странице нису означене, а на крају нема садржаја. Зашто је то тако? Самим поднасловом аутор је назначио да су то разгледнице, што значи да се књига може читати и гледати (да, гледати!) гдје било да се отвори. Тако је конципирана да је прелиставамо као разгледнице које смо од дјетињства до зрелог доба скупљали и чували у некој кутији, да им се вратимо када сјећања у нама побуде немире. Зашто наглашавам да се књига мо-

же и гледати? Једноставно зато што је оплемењена графикама добро познатог наивног умјетника Пере Мандића, сликама (уље на платну) Борка Шајиновића, привлачним умјетничким фотографијама природних љепота и снимцима који нас на посредан начин воде пјесниковом животном стазом, од родне Црквене код Прњавора, преко Славоније и Њемачке, до Бањалуке, гдје сада живи и ствара. Сваки умјетник се најпотпуније казује својим дјелом, оно му је права биографија, али ипак која реченица о Ратку Лукенићу (рођеном 1941). Основно образовање стекао је у родном селу и Славонској Пожеги, а средњу управну и студије управног права завршио у Загребу. Највећи дио радног вијека провео је у Њемачкој, гдје је, како сам каже, подстакнут чежњом за завичајем, почео да пише поезију. Мало касније за неке листове у тадашњој Југославији извјештавао је о активностима Југословена запослених у тој земљи и коментаре о политичком животу тада подијељене Њемачке. Љубав према новинарству вратила га је у Крајину, гдје се неко вријеме професионално бавио информативном дјелатношћу и публицистиком, што је уобличио и у неколико књига. Поред четири збирке пјесама, два романа, збирке новела, два укоричена спољнополитичка есеја и документарне књиге о Лакташима у информативним средству, зналачки је припремио и публиковао обимну, богато илустровану монографију Црквене. Књига која му је тек стигла из Лакташа (чија је уредница Јелена Милинчић, а као лектор потписан је књижевник Живко Вујић) најбоље ће сама о себи говорити,

али ипак ево неколико оцјена које би могле подстакнути будуће читаоце да је потраже и прочитају. Кроз нешто више од тридесет првих лирских медаљона, Лукенић нас проводи кроз свој живот, посвећујући највећу пажњу завичају, дјетињству и љубави. Кроз само четири, шест, осам кратких стихова (мало која пјесма има десет или који стих више) пјесник чистим народним језиком, језгровито саопштава своје мисли, натопљене набујалом али добро контролисаном емоцијом. Уосталом, најбоље је да препустимо рецензенткињама па представе ову књигу. „На само њему својствен начин, одсања он завичајна јутра, жеге, сумрачја, косидбе и жетве“, пише књижевница Драгојла Поповић, па додаје: „Та узвишена завичајна љепота слила се на раскршћу жеља у ‘загонетни сусрет’ тамо негдје иза дуге. „Посебну драж овој збирци пјесама дају вјешто провучени мотиви дјетињства кроз искуство живота, показујући у само неколико стихова сву снагу радости која није нестала потиснута пролазношћу времена и трагичношћу свијета“, добро запажа пјесникиња Јелена Глишић. Преостаје само да збирци пјесама „Трагом своје звијезде“ Ратка Лукенића пожелимо да што прије пређе барикаде које нам је поставила корона и похита у сусрет читаоцима.

Ранко ПАВЛОВИЋ

КОВИЉКО

Био је прилично вижљаст. Ја не знам знате ли шта значи вижле. Па, то ти је, кад је ријеч о момчићу, несташно момче, живо, склоно разним марифетлукцима, враголасто.. Ускаче у сваку прећу, али је безазлено. Неће никога од њега глава забољети. Па и име му је, брате, необично. Женско име Ковиљка некако је обичније. И оно је ријетко, али ћете га наћи чешће него ово мушко- Ковиљко. За овна, коме чобани рано почну да вежу рокове, да му их обликују, савијају, мотају..., каже се ковиљан. А има и оно цвијеће- ковиље. Чули сте сигурно за оне стихове „ту ми расте цмиље и ковиље“. Не вјерујем да је наш Ковиљко добио име ни по том цвијећу. Јес да је био, и поред свих несташлука, златан, некако мио, али није баш био ни цвијеће. Али није вала ни неко злочесан. Никад ми није било јасно зашто они стари људи стално спомињу ону народну пословицу-„злу браву зла паша не гине“. Ако је за некога био неваљао, онда је био самои за себе. Такав је био наш Ковиљко.

Но, пустимо сад његово име. Није га он сам себи надјенуо; неко му га је дао, па нека га сад носи или као цвијеће, или као онај ковиљан што мора носити своје рокове. Фини су му, савијени, за-

сукани, измотани...али, ипак, -рогови.

Из раног дјетињства је Ковиљко, или „бакино Ковиљче“, како му је бака тепала, показивао несташлуке.Прво, мада то није ни несташлук, ни нешто необично, није волио књигу. А могао је бити добар ђак; био је бистро дијете. Од некога је он чуо оне стихове чика Бранка, па их је он мало преправио:- „Збогом књиго, Божија досадо, луд је био ко те је писао.“ Шта! Треба он сада да чита неки буквар! Зар се није љепше нашалили са баком Љепосавом. Али није то она његова бака чије је он „Ковиљче“, него комшиница. Налегла она Пиргу, потурила пода њу десетак-дванаест јаја да јој излеже пилиће. Знате, тако су у његовом селу жене производиле пилиће, јер тамо ти није било инкубатора. Какав црни инкубатор, кад није било ни „електрике“. Е, искористи Ковиљко прилику кад баба Љепосава није ту, диже јој испод Пирге сва јаја (оставио је он поллог!), скува их и онда их врати под Пиргу. Чекала бака, чекала, прошло вријеме, прошла „вада“, како је то бака говорила и коначно се изнервирала. Дође једно јутро до Пирге и бијесно ће на њу: „Ђаволи те више чекали. Залегла си ту ко нека царица“, ћушну је ногом и покупи јаја. Успут разби једно да види шта је у питању, кад тамо-скувано.Разби друго, треће...- сва скувана. Боже ми помози, крсти се бака, окреће се око себе види ли је ко док баца јаја и док са собом прича. Ово је ђавољи шерт, анђели са нама били.

Казаће јој касније Ковиљко да је то он урадио. Јасно, уз смијех и његов и бакин. Е, то је један од његових дјечијих марифетлука. Да не причамо о томе како је веселом Шарову везао неку шкудалу за реп, па он као бијесан скакао по селу док није пао од умора.. Или оно кад је упалио фењер, заве-зао га за конопац, претурио пре-

ко гране од јасена, и у вечерњим сатима, кад је мркли мрак, потезао и попуштао коноп и фењер подизао и спуштао. И то је било неко „Божије претсказање“, како су старије жене говориле док су то гледале и крстиле се.

Такав је био Ковиљко као дијете. Касније..., е, касније се промијенио. Уозбиљио се, замомчио, постао вриједан. Постао козбаша у селу. Е није мајчин син, кад би се косиле баре, преда њ уносио гузицу. Али, не држи га мјесто. Мало-мало, он би некуд да иде. Покушавају весели родитељи да га смире, да остане на имању. Има, хвала Богу, све. Набављене су машине, стигла и струја у село, направљен пут, али- цаба.:град па град. Некако му најжалије оставити баку. Ко ће- говорила му је- баку сахранити. А он, к'о он, онако мангупски, тапше баку по раменима и смјешка се. Како би било, бако, да ја тебе одмах сахраним? Па, како, моје Ковиљче, кад још нијесам умрла. А, ја, заборавио ја да треба прво да умреш. И онда смијех који свима разгаљује душу.

-Е, кењчине велике, Боже теби хвала.- не може да се уздржи од смијеха ни отац. Оћеш ли се икад дозвати!

-Хоћу, ево одамах ћу се звати. О Ковиљко! Ето видиш, неће будала да ми се одазове.

И тако је стално са нашим Ковиљком. Но, дође вријеме, Ковиљко подиже сидра и крену у град. Млад сам, здрав, снажан к'о бик, биће посла. Хоће, хоће, узвраћа отац. Сам рече да си као бик, па бојати се да не будеш стално у бразди.

Једнога јутра крену на пут. Даје му отац пара да има за почетак, док се не снађе. Изнајми, каже му, собу или ту, како то ви кажете, гарсоњеру. Имаш ево пара и немој се упуштати да гладујеш. Чу бака да је ријеч о гладовању, па поче да претражује нешто по џеповима. Извади смотуљак пара и тисну га

у Ковиљкову торбу. Не даде се то оцу сакрити, па ће баки: „Мајко, дао сам му ја пара, немој му ти више давати“. „Ајде сиктер- одбруси бака сину- нећеш ми ти одређивати коме ћу дати, а коме нећу. Ја сам тебе родила, а нијеси ти мене, па да те ја слушам.“ Веселом домаћину не преоста ништа друго него да подигне руке.

Нађе Ковиљко убрзо гарсоњеру, исплати је унапријед за три мјесеца, јер се газда хтио обезбиједити. Нађе брзо и посао. Грађевинско је предузеће, потезак је посао, али је добро плаћен. Задржа се ту на послу петнаестак дана, кад му неки пријатељи рекоше да траже радника у једном хотелу. Бићеш, рекоше му, избацивач. Плата је боговска. А какав је посао тог избацивача, пита он. Није прије чуо за такву професију. Кад му објаснише да треба да пази на ред, да смирује немирне госте, он се разведри. Море, бацаћу их као рукавице ако не буду слушали. Поче посао у хотелу. Потраја то добар душак. Но, једне вечери двојица добро припитих младића почеше да га вријеђају. Ко је он, сељачки папак, дањима ствара ред. Иди на село, тамо ти је мјесто. Чувај говеда. Церекају се и посматрају га изазовно. Ковиљко сав цепти. Дрхти. Стеже грчевито шаке. Нека чудна снага се пробуди у њему. Увриједи га кад га овај један упита да ли га сврби нос. Могао би он мало да му га протрља. Покуша да устане, али га снажан Ковиљков ударац у браду баци на под.. Овоме другоме, који хтједе да се умијеша у тучу, Ковиљко припријети: ти мируј. Није поштено двојица на једнога.. Не послушаш ли, биће ти горе него овоме на поду. Зањ се немој бринути; сад ћу ја њега отријезнити, и притом му сасу на главу криглу пива која је била непопита на столу. Дође шеф сале. Кад видје госта на поду, погледа Ковиљка попримеко. Момак, ми смо тебе запослили да ствараш ред, а не да пребијаш госте. Сјутра тражи нови посао. Но Ковиљко не хтједе да се помири са наглом шефовом одлуком. Оде он ујутру код директора и објасни му све шта је и како је било. Овај позва шефа. Шеф сале му објасни шта се десило. Рече да је морао звати хитну помоћ, јер је „избацивач“ тешко побриједио госта који је добио и потрес мозга.

Директора је интересовало да ли су ти гости били пијани и да ли су вријеђали његовог радника на радном мјесту. Шеф мораде признати да је било тога.

-Ковиљко-обрати се директор овом новом раднику- ти убудуће нећеш радити тај посао. Идаље ћеш припомагати у стварању реда и пазити на понашања гостију, али од сјутра ћеш ићи на обуку за возача. То ће бити о трошку фирме. Кад завршиш обуку и положиш возачки испит, бићеш мој шофер. Мој лични шофер. Такав одважан, храбар и поштен момак је потребан овој кући. Асад иди и одмори се. Сјутра почни са обуком.

Кроз два мјесеца, пошто је положио возачки испит, Ковиљко је задужио директоровог мерцедеса. Добио је и униформу: црно одијело, бијелу кошуљу,

кравату...Послије петаестак дана директор му дозволи да службеним мерцедесом оде до села да посјети родитеље.

Док је пред родитељском кућом излазио из мерцедеса, Ковиљко се враголасто обрати оцу који му је ишао у сусрет: „Стари, ево мене у мерцедесу умјесто у бразди“. Суза радосница се скотрља састарчевог лица Пала је на црно Ковиљково одијело. На његово раме.. Овај се избави из очевог загрљаја и пође према баки: „Бако, па ти још жива! А ја дошао да те сахраним. Видиш да сам обукао и црно одијечо.“

„Начекаћеш се ти, безобразниче бакин, док бака мрљане. А не би ми, вала, било жао да то сад одмах буде кад сам дочекала да те видим тако лијепог и срећног“.

Момчило ГОЛИЈАНИН

ДОКАЗ ПОСТОЈАЊА

(Мајци)

Можда је касно сад да ти пишем више те нема да ме питаш „зашто не напишеш пјесму о мајци“, умрла си поред два сина и мужа а они су несигурни свједоци док се надају да је и то било можда и да ће те некад у вјечности срести. Један од те тројице можда био сам ја који ће ти и тад рећи – мајка је пјесма - нема потребе писати пјесму о пјесми, а ти ћеш ме, опет можда, чути и са мном о било чему поново пјевати. Можда су живот и смрт обичне лажи јер све је нечим условљено, несигурно, под знаком је питања и потпада под рјечцу „можда“; можда је доручак појео нас а не ми њега, па отуд и болест, можда земља влада над нама а не ми над њом и ето ти муке, можда не пролази вријеме него ми па понекад догурамо и до старости, можда су наша тијела само посуђена из ормара космоса, природе, Бога... да, све је нечим условљено, несигурно, под знаком је питања и потпада под рјечцу «можда», једина као доказ постојања људи и свијета увијек је стајала љубав мајчина. (фeбруар,2020.)

Милан РАКУЉ

Друштвене теме: Паритет и демократија у Босни и Херцеговини (2)

(Не)ангажман као етичко питање

Историјски је познато тумачење да будућност треба зарадити. Централна тема у БиХ на свим разинама, свим срединама и „структурама“ јест друштвена криза с којом смо суочени. Потребан је инстинкт, иманентна мудрост и егзистенцијални разум цјелине (друштва, народа), која увијек налази рјешење и излаз. Ту „мудрост цјелине“ треба организовати и усмјеравати. Без промишљеног и организованог усмјеравања, без ангажмана темељеног на искуству и свестраном увиду у контекст (не, дакле, пуког акитивизма), спонтани излаз што га налази „егзистенцијални разум“ постаје излаз за нужду. Моралност као активно негодовање али и израз потребе у Босни и Херцеговини је насушно потребна. Потребно је ангажовање, анимирање грађана, њихове воље и енергије, како би трајно могли бити „погонско гориво“ напредних идеја.

Оп ортунизам значи прилагођавање, компромис, линија мањег отпора, не принцип јелност, капитуланство, незамјерање, недосједност, грађанска комоција, неангажман, лицемјерство, кукавичлук итд. У коријену опортунизма лежи страх, али не само страх као индивидуално-психолошка, него и као социјално-политичка категорија. Опортунистичко је понашање и израз дефетизма, увјерења да се и тако не може битно утјецати на „ток ствари“. Вербализам је у нас доиста постао најучесталиј вид опортунизма и конформизма у БиХ. Морално је питање одрећи се неких вербализама који су у Босни и Херцеговини постали

самохвалисање, умјесто да нас тргну из самозадовољног дремежа.

Питање треба ли нам морална обнова, има смисла једино уз питање: Је ли морална обнова могућа? Друштвено власништво у Босни и Херцеговини уколико и ужива правну и политичку заштиту, готово је сасвим изван моралне заштите. Нажалост, приватизација друштвенога у Босни и Херцеговини у већој мјери завршила је као најтежи облик крађе. Парадоксално је да то није наишло на моралну осуду. Треба вјеровати да су у масама увијек акумулиране велике потенцијалне енергије. Да ли ће оне и како бити ослобођене и у ком правцу усмјерене, то пресудно зависи о политичким странкама, о оним снагама које су се ставиле на чело грађана, народа, покрета. Али не само да га поведу, већ да га и доведу до циља, кроз сва урачуната и непредвиђена искушења кроз која покрет нужно пролази. У политици, како каже Винстон Цхурчхилл није толико важно започети трку колико издржати до краја. Од властитих погрешака политичари не смију правити врлине. Модерни је политички процес-процес интеграције. О моралној се обнови може говорити и као о регенерацији развојне моралне свијести у Босни и Херцеговини, о концентрацији колективне воље и енергије на постављене прогресивне, опште народне, хумане циљеве. Алтернатива збиљској опасности бирократског централизма и измишљеној опасности унитаризма у БиХ (с којом наше националне политократије плаше народ, како би га могле водити и спашавати од ове авети), јест национална,

економска, политичка, културна дезинтеграција. Систем (не) функционише непрестаним погађањем, дакле, потенцијално је и актуелно у перманентној блокади. Институцијска децентрализација само је привид демократичности, иза које се збивају различити облици узурпације власти и моћи. Криза са којом је суочена Босна и Херцеговина није само економска, већ је то економски, материјални израз друштвене, културне и моралне кризе. То је опште стање духа и свијести. Имати садашњост, то значи радити за будућност. Будућност треба зарадити. Код нас у БиХ будућност се немилице троши, БиХ се задужује инвестира се и троши на рачун будуће акумулације и будуће генерације. Задужити будуће генерације-то је морално питање првог реда. Елементрна биполитичка култура, а да и не говоримо о политичкој мудрости, налагала да се слиједи судбина властитог пројекта у БиХ, да се за промашаје и криве потезе сносе посљедице, без обзира на „добре намјере пројектаната“. Сфера политике је под непрестаним ударима кушње и преиспитивања. Ту никада нема прецизно заданих, дефинисаних ситуација. Политика је на сталној кушњи да посеже за све више моћи. Треба се изборити у Босни и Херцеговини за „праведну“ успоставу моћи, тј. морална успостава моћи. То је друштвено-историјски процес „враћања“ моћи њезину изворишту, тј.раду. Само тако политика може бити „организована нада“ (Меша Селимовић). Модерна држава данас је прва и одлучујућа социјална сила савременог свијета. Она осваја све више друштвеног

простора, она бива држава планер, држава регулатор, држава послодавац и власник, држава најмоћнији заштитник и симбол националног интереса. Никада као данас знање није било средство увећавања политичке моћи. Ако се не заустави процес галомирајуће инситуционализације и бирократизације у БиХ по слогану сваком интересу његова институција, Босна и Херцеговина мора доживјети колапс. Велики проблем у Босни и Херцеговини је глад и сиромаштво. Епидемије глади се нису никада догодиле у демократским земљама чак ни у веома сиромашним, гдје су се редовно одржавали избори и гдје су постојали слободни медији. Глад и сиромаштво су се догађали у војним диктатурама, у колонијалним режимима те у једностраначким државама. Одсутност демократије у правилу подржава волонтаризам политички доминантне скупине, који може значити избор крајње неуспјешних економских модела и одлука с дугогодишњим тешким посљедицама. Демократско друштво је само оно које не прихвата право било које елите на владање, уколико оно није

прихваћено одлуком народа, изборном одлуком бирача. Политички системи могу се подијелити на демократске и недемократске. Политички народ је веома битан субјект политичког процеса. Проблеми демократске транзиције и консолидације су озбиљан проблем Босне и Херцеговине. Институционални плурализам не треба бркати с политичким плурализмом. У Босни и Херцеговини често пута долази до фузије приватног и јавног, до породичне власти и династијског наслеђивања. Деполитизација која производи апатију је смишљена политика. Персонална владавина је посебна подврста ауторитираних режима, гдје носилац врховне власти управља без било каквих легалних лимита, крајње арбитарно, често тирански, служећи се месијанском позицијом лидера, покровитељством и корупцијом. Користе привилегије за богаћење породице њихових пријатеља дворске свите итд. Темељно питање је да ли је начин владавине усмјерен на опште добро или је пак сведен на користољубље. Државно управљање треба да долази из народа. Вриједност

правног система је у једној демократији стална, јер он посједује властиту вриједност која не може бити повријеђена или негирана политичким борбама. Деморатска уставна држава која је стара већ двије стотине година јест најуспјешнији облик институционализације политичке слободе, у историји човјечанства, који познајемо. Демократија представља идентитет владајућих и оних којима се влада. Темељни појам уставне демократије мора бити слобода, која се не може разумјети као увод у нужност, него треба допустити развој различитих интереса. Нужно је издржати те сукобе интереса, јер су они природан наставак индивидуалног самоодређења у једној немонополизованој заједници. У политичкој арили у БиХ је (пре) велики број политичких странака... Све више се јављају и ПОКРЕТИ. Питање је како и с ким даље? „ПОКРЕТИ СЕ РАЂАЈУ И УМИРУ СА ДРУШТВОМ КОМЕ ПРИПАДАЈУ...“

(Савиндан, 27.1 2020.)

Проф.др Душко ВЕЉКОВИЋ
Проф.др Владимир СТОЈАНОВИЋ

Јелена ВЕЉКОВИЋ

ЧУВАРИ

(КОСОВО И МЕТОХИЈА)

Видиш, сине,
како изнад нас круже
туђински авиони,
као гладне ваздушне ајкуле
моћне, силне, зле, бахате
Круже изнад нашег
малог грумена земље
изнад нашег Косова
које је срце планете.
А ми смо чувари тога срца
Чувар се постаје рођењем-
и пре рођења-оног трена,
кад је твоје малено срце
закуцало под мојим-
два срца у једном телу.
Такво је и Косово-
једно тело са пуно срца
са пуно чувара,
онолико колико туђини
не могу никада да изброје,

Јер не престаје се бити чувар
ни након пресељења
ни након смрти
ни након заорава,
Љубављу смо везани
за се, за своје, за нас, за наше.
Па зато Косово
никад неће бити туђе,
и изаћи ће с њега
свако ко на силу уђе!

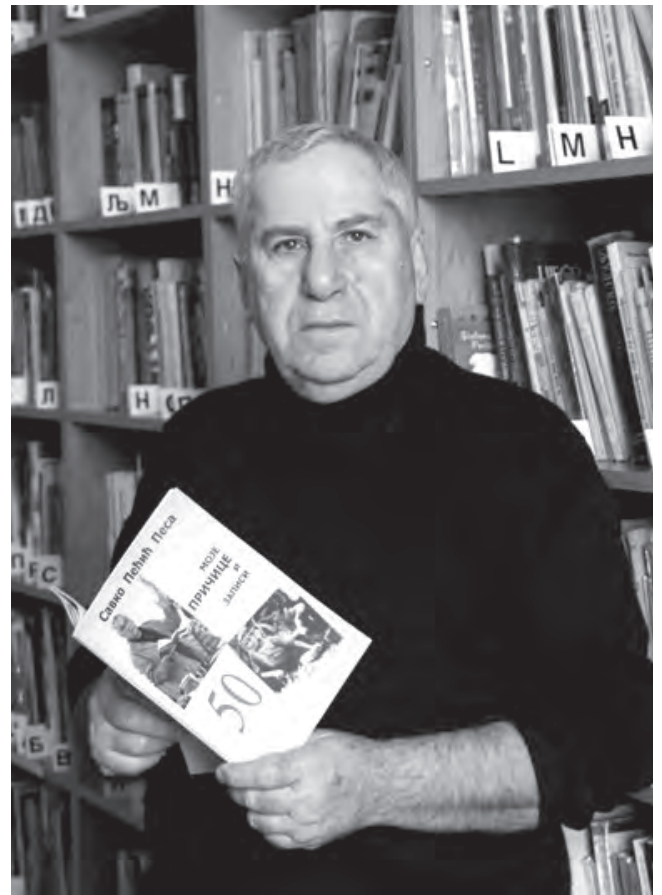
ГНЕЗДА СМРТИ (КОСОВО 2)

Чујеш, сине,
изнад лете туђински авиони
летећа гнезда смрти
Донели су смртно пролеће
и пролећну смрт
на својим металним крилима
Растерали ласте
тек придошле с дугог пута
Растерали оно питомо пролеће
које се редовно гнезди

по нашим двориштима
на равнодневицу
Равно им до Косова
и даље
до њихових проклетих огњишта
Од плавог неба направили пакао
Сатерали нас у подруме у склоништа
Ал ми смо под земљом
направили рај
својом љубављу својом невиношћу
Ми смо обожени, побожни, бојжи
Они су одемоњени, одбожени,
ђавољи
Не, неће моћи тако!
Ово је само накратко!
Опет ће бити наше
све што се српским именом звало!
Чујеш ли, сине,
чак и кад мене не буде било
биће тебе
и твога семена
за сва времена!
Дабогда се све српско
заувек у вашим главама снило!

РОДЕ МОЈ...

Ех мој роде, прароде
 Стотинама година цркву своју имате
 Али се у њој искрено не молитe
 Све сте под ноге бацили и газите
 Најближег заборавили и претке оставили
 По пољима лутате као да сте уплашене срне
 Не поштујете свога најближег ни даљег
 Узимате само материјално
 Живите од данас до сутра
 Све је у вашим срцима сиромашно и биједно
 Јер не волите своја жита и иловачу
 Ни птицу у прелету ни воду коју пијете
 Живите да би материјално били богати
 А душу духовно сиромашите
 Немоћне исмијевате и блатите
 Ни сина ни кћер не жените као некад
 На свадбама на зараду мислити
 О унучадима не размишљате
 Јер се цвијећем и шаренилом китите
 Ни кума вам ни фамилије на слави нема
 С браћом својом иконе родне газите
 За међу и оструге се гложите за вратове хватате
 Као да вам је свега мало и да ништа немате
 На крштења и свадбе богате и угледне зовете
 Носите камен на леђима огроман велики
 Притишће вас и за гушу дави
 Језик вам пребрзо палаца отров избацује
 Сви много знате а ништа не занте
 Јер ријечима не можете да кажете
 Новцем све купујете а не знањем
 Око себе не гледате и нећете да видите
 Да змије отровнице гмижу по авлији
 Овце умјесто соли земљу лижу
 Буника и оструге око кућа и штала ничу
 Огњишта нестају и све се у пустару претвара
 Ништа вам није доста свијет вам премален
 Огњиште запустили више дима нема
 За друге радите и туђе њиве садите
 Незадовљни дочекујете и испраћате госта
 Као да вам је увијек петак постан дан
 Не знате да вас лозе повијуше увијају

И завлаче црним у душу на пеленама бијелим
 А чедо у свакој десетој кући тек заплаче
 Бјежите а не знате куда ће те побјећи
 Бјеснило влада и држи док вуци јагњад једу
 Сидите се свог дједа и прадједа
 Знате ли роде мој ишта о себи и својим
 Да душе њихове лутају и опомињу
 Водом хладном свако јутро лице умивају
 Над водама о вилама и вилењацима сновијају
 Далеко од свог краја уморни и занемоћали
 А ви се браћо и рођаци подсмивавте
 А свијет неће да постојите и рађате
 Све кипти и туга сеу сваку пору завија
 Родови и плодови, шта ће од нас бити
 Кад родбинска кућа у коров зарасте
 И све заборавимо јер записали нисмо
 Ко смо и шта смо били
 Ехо времена бјежи а род залутали
 Галопирајући за њим трчи
 Јаму копа и у њу пада

Савко ПЕЋИЋ ПЕСА

Балкан - љепша страна медаље

ТЕМИШВАР-TIMISOARA -WIENNA НА ИСТОКУ!

Као што главни град Румуније, Букурешт, зову „Источни Париз“, тако многи западну пријестоницу Румуније, Темишвар, зову „мали Беч“

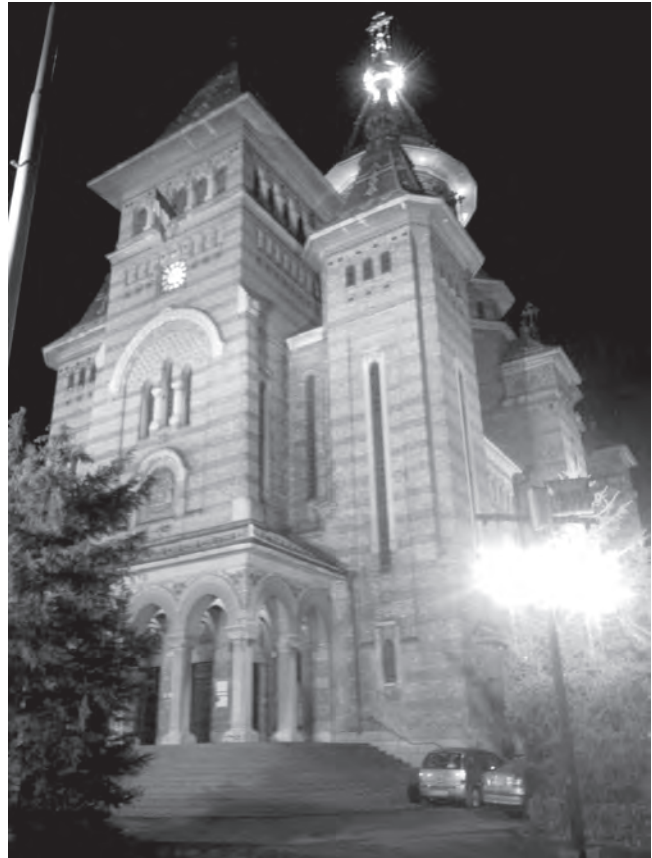
Када је влада Србије, након убиства Зорана Ђинђића одлучила 2006. године да гигант југословенске фармацеутске индустрије 'Хемофарм', прода њемачкој Stadi sak за пола милијарде евра, нисмо ни слутили да ћемо као љекари, безсребрењаци из РС-ФБиХ, из Сарајева, Добоја, Бијељине, Градишке, Приједора, Мркоњиц Града и Бање Луке (сједишта једне од „Хемофармових“ фабрика, коју је пред сам атентат 2003. године, отворио лично премијер Србије, Зоран Ђинђић), имати прилику отпутовати у Тамис варос у Румунији, у посјету „Хемофармовој“ европској лабораторији, референтној за европско тржиште лијековима.

У Темишвар стижемо преко Вршца, иначе сједишта „Хемофарма“, у коме нисмо посјетили једну од највећих и најстаријих винарија, већ једну од најстаријих апотека-музеја на Балкану, која датира с половине 18. вијека. Кроз банатску равницу стижемо у највећи град Баната и сједиште округа Тамиш, панонски град смјештен између равнице на западу и планинских предјела на истоку, са надморском висином од свега 100 метара, што условљава панонску варијанту умјерене континенталне климе са топлим љетима и хладним зимама, зачињеним кошавом са Карпата!

Из хотела 'Континентал' у самом центру града, пружа се широк поглед на овај лијепо град, којег ваља због дуге историје под Аустроугарском монархијом, упоређују са Бечом, мада по величини крајолицима и архитектури, више подсећа на хрватску пријестоницу-Загреб, па и војвођански Нови Сад.

Темишвар лежи на ријеци Бегеј и највећи је град Баната, са преко 300 хиљада становника, трећи је град по величини у Румунији. Назив града Темишвар (Тамиш-варош), у румунском оригиналу Тимишоара, потиче од румунског назива за ријеку Тамиш, мада ова ријека уопште не протиче кроз град, већ средином града тече каналисани ток ријеке Бегеј.

Током вијекова Темишвар је био под утицајем бројних култура и народа: Римљана-Дачана (чијим потомцима се Румуни сами сматрају као припадници романских народа), Татара, Турака, Аустроугара... Управо захваљујући Аустроугарској култури и архитектури, под чијом је управом град био пуна два вијека, добио је тај епитет 'мали Беч', због велељепних

здања саграђених у сецесионистичком стилу у том историјском периоду. Захваљујући војевању Еугена Савојског, широка територија сјеверно од Саве и Дунава, рано је ослобођена од Османлија, ови крајеви након ‘само’ вијек и по, тако да муслиманског становништва данас има само на нивоу ‘статистичке грешке’, посљедња џамија у Темишвару, срушена је након Другог свјетског рата. Мађари су најбројнија национална мањина, потом Срби (око 12 хиљада) и ово је највећи културно-историјски центар Срба у Румунији, са сједиштем Епархије темишварске Српске православне цркве, као и савеза Срба у Румунији.

Румунија, данас чланица ЕУ, стекла је своју независност и уједињењем Влашке и Молдавије призната на Берлинском конгресу 1878. године (када је Отоманска царевина предала Босну Аустроугарској, уз пристанак краља Милана Обреновића). На то подсјећа и Трг Уједињења у Темишвару, значајан по томе што се на једној његовој страни налази српска саборна црква “Светог Ђорђа”, а преко пута ње римокатоличка црква посвећена истом светитељу (ријетко гдје су православна и католичка црква, ближе једна другој)! Централним дијелом трга доминира тзв. Стуб куге, односно Статуа Светог тројства, споменик подигнут у знак захвалности за избављење од ове пошасте (једног од јахача апокалипсе), зараза која је стољећима десетковала житеље европских градове! Уз мноштво богатих здања живописних фасада 18. и 19. вијека на Тргу Уједињења, уз саму српску саборну цркву, налази се и Српска гимназија коју је од 1900-1904. године, похађао познати књижевник, Милош Црњански.

Трг Слободе је нешто мањи, украшен зградама музичке и позоришне академије и бистом Децебеала, посљедњег краља Дакије, којег од XIX вијека Румуни славе као националног јунака и борца за слободу и независност. Трг Побједе представља најужи центар града. На једном крају трга је зграда Опере (са националним театрима свих националних мањина) а на другом је здање Румунске саборне цркве, катедрале која је у својој екстеријерној и ентеријерној раскоши и љепоти (јединствен иконостас изрезбарен од липовог дрвета), заштитни је знак града и уједно највиша грађевина у Темишвару, са висином централног торња од 90 метара, а уз главни карактерише је још десет нижих торњева. Јединственог је архитектонског стила, мјешавина молдавског и неовизантијског стила црквене градње. Литургија на латинском језику, уочи благодана Св. Димитрија, 8. новембра, којој смо имали прилику и част присуствовати, са неколико хиљада вјерника, румуњских хришћанских православаца, дјеловала је импресивно и величанствено.

Румунија је до краја Другог свјетског рата била монархија, а након што је Стаљин Молдавију припојио Совјетском савезу, главнину територије Румуније чини Влашка док је Молдавија након распада СССР-а, независна држава. Од занимљивости града треба напоменути да је Темишвар био први европски град

који је 1884. добио уличну електричну расвјету, да је био први у Румунији и други у Европи, са уведеним трамвајем на колску вучу (као и већина већих европских градова бивше Аустроугарске, Темишвар и данас има електрични трамвај). Стоји и занимљив податак да је Гистав Ајфел, творац знаменитог Ајфеловог торња у Паризу, градитељ једног од пјешачких мостова у Темишвару, преко ријеке Бегеј!

А тек чувени Тарзан из Холивуда, Џон Веисмулер, рођен је баш у Темишвару! Град је иначе, саграђен на мочвари - Градска катедрала има пет хиљада храстових носача уграђених у темеље!

Музеји у граду су: Музеј Баната, Музеј банатског села, Музеј умјетности и Музеј револуције. Чувена и крвава румунска револуција у јесен 1989. године, започела је управо у Темишвару и сусједном

Араду, када је након крваве интервенције војске са тенковима, против демонстраната на улицама Темишвара, војска прешла на страну народа а пријеки војни суд крајем децембра те револуционарне 1989. осудио на смртну казну и стријељао дугогодишњег румунског комунистичког предсједника Николаја Чаушескуа и његову супругу Елену (попут егзекуције на гиљотину над Маријом Антоанетом, у вријеме француске револуције, два вијека раније, 1789).

Занимљив је и историјски податак, да је Темишвар 1918. године, након пробоја Солунског фронта и капитулације сила осовине у Великом рату (Њемачке, Аустрије и Бугарске), ослободила српска војска а неки српски и југословенски романтичари и визионари (географ и етнолог Јован Цвијиц, нпр.), у еуфорији ратног тријумфа и славе, видјели су Темишвар и Арад у границама уједињене југословенске краљевине, што су наравно Французи осујетили, а опет румунске амбиције да узму цио Банат скупа са Панчевом, стављене су „ad acta“ удајом кћери румунског краља Фердинанда, принцезе Марије, са

симпатичним надимком Мињон (колачић), у којој је било више германско-енглеске (унука енглеске краљице Викторије), него ли романско-румунске плаве крви! Тако је краљ ујединитељ Александар Карађорђевић (од Југославије), трајно цементирао границе и пријатељство са Румунијом, који и дан данас трају.

Томе свједочи и здање „Хемофармове“ лабораторије у Темишвару, у којој смо са осјетним скоком адреналина, очекивали сусрет са легендом, трансилванијским грофом Дракулом (попун оног Грофа који нас је својевремено у средњевјековном тајанственом замку у градињу Ости над Лабем – Ушће над Лабом на граници Чешке са Њемачком). Овдје смо се упознали само са научним и стручним људским потенцијалом и подмладком; младим хемичрима и фармацеутима двије сусједне и пријатељске земље који своју будућност виде и граде у цивилизацији уједињене Европе двадесетпрвог вијека.

Др Раде ДУЈАКОВИЋ

ЈАВ ИЗ ГОРЕ ЦРНЕ

Чујеш ли како из Горе Црне
срце ми ноћас озебло трне?

Бринеш, писма све су ми ређа.
Не гледај тако, мој Злопоглеђа!

Поклопи облак ивањске дане,
Виноград не дај, руко, Стојане!

Ја никуд не смем из овог гнезда.
Праштај ми ћутање, чуј, Пријезда?

Не брини, песма неће да гине,
васкрсну дистих, болни Дојчине!

Добро је, венци још увек свићу,
сањај ме, Вуче! Виј, Мандушићу...

Памти, мој молеб над тобом бдије.
„Српкиња још нас рађала није!“

Ослушни како из Горе Црне
срце ми ноћас озебло трне:

Озебло срце завете ниже,
ја твоја јесам. И бићу. Иже.

ЈАТАЦИ

Увек су знали у тешкој муци
обома да нам притекну вуци.

По летњој јари, северу, мразу,
нашли би извор и козју стазу.

Жалили нису очњаке, главе,
вест сваку одано да нам јаве.

Вучице нежне, мудре и танке

нама су певале успаванке.

Знали су да смо њиховог соја,
слутили датуме неспокоја.

Бројали године негледања,
ожиљке старог храстовог пања.

Вучије ћуди - смерни јатаци,
и заштитници. И Светосавци.

Ноћас се бојим. Тишина сече!
Чују се ловци. Каме им звече.

Нит вија вију. Нит руке руци.
Нит ми вуцима. Нит нама вуци

Милица БАКТАЧ

О пјесникињи

Милица Бакрач до сада
објавила десет књига поезије за
одрасле и једну за дјецу.

Приредила је избор из поезије
Петра Другог Петровића Његоша
„Благо томе ко довијек живи“ и
поезије Матије Бећковића „Имао
се рашта и родити.

Заступљена је у бројним
антологијама поезије на српском
језику за дјецу и одрасле.

Добитница је Награде „Марко
Миљанов“, „Златне значке и
плакете“ Културно – просветне
заједнице Србије за несребичан,
предан и дуготрајан рад и ствара-
лачки допринос у ширењу култу-

ре. Такође, 2013. у Бањској добила је „Песничку повељу“ поводом 700 година Манастира Бањска. 2016. године добила је Витезову награду за животно дело, Београд и награду „Душко Трифуновић“ на Палама.

Уредник је трибине „Свободијада“ и часописа „Стварање“ Удружења књижевника Црне Горе, члан је Удружења књижевника Србије и Књижевног друштва српских писаца Косова и Метохије.

Мајка кћерке Саре и сина Андреја. Живи у Никшићу.

ЕПИЛОГ

Стојна се зачуди кад угледа незнанца пред Јеленином собом. Кад га боље осмотри, види да је то доктор Николо, али знатно мршавији те се толико изненади да испусти чашу са соком пред њега а ова се разби у парампарчад.

- Откуд ви?

- Ништа не питај! Је ли ту Јелена?

- Ту лежи. Али отрована је и не долази

себи. Шта ћу јадна, како да јој помогнем?!

Доктор Николо утрча у собу. Јелена је лежала на постељи једва дишући, потпуно несвјесна.

- Је л' то Теодора?

- Па ко ће други.

- Јој, Јелена, коначно кад сам стигао до

тебе, шта се то десило?!

Николо раскопча Јелену да је прегледа. А затим брзо извади из своје љекарске торбе бочицу противотрова и, уз Стојнину помоћ, напоји њим болесницу.

- Јелена, дошао сам, пробуди се! –

викао је избезумљено, иако је знао да треба неколико сати да би противотров дјеловао.

- Како је дошло до тога?

- Јутрос зором смо послали Вашег сина

Марија...

- Каког сина? Откуд мени син?

- Дошла је Елена, из некога града крај

језера Комо у Италији, са својим сином, тражећи вас, јер је чула да сте овдје боравили.

- И ?

- Елена је од напора и прехладе Нажалост, преминула, а ми, и највише Јелена, бринули смо се о дјечаку.

- Колики је он? Колико има година?

- Једанаест.

- Да, могао би то бити мој син! С И Н!

Па то је прекрасно! Како је дивно имати сина! Али зар нисте могли да спасете Елену? Она је била веома добра особа. Заљубила се у мене, али ја нисам то исто осјећао према њој.

- Нисмо, могли... Ево вам дијелова њених дневника! То је све што је од ње остало. Чувале смо их Јелена и ја надајући се да ћете једном доћи – и Стојна извади из Јелениног ноћног орманића свежањ листова, повезан црвеном траком, и предаде га Николу који га журно стави у своју торбу.

Николо захвали Стојни:

- Настави, Стојна, ја тебе веома цијеним.

А нисмо имали времена ни да се поздравимо. Исхак-бегова војска је опколила Звоник. Треба хитно да изведем Јелену одавде. Шта је било с Маријем?

- Отац Тихон и пет стражара су га

одвели у Димитровицу код Господаричине ћерке Катарине. Она се удала за једног гостионичара и тамо живе.

- Добро. А како је Теодора отровала

Јелену?

- Кад је Марио отишао, Јелена је много

плакала бојећи се да ли ће стићи куда их је послала,

те сам отишла у кухињу да јој скувам чај од нане.

Теодора је пратила куд сам кренула и журно ушла код Јелене носећи јој чај да се окријепи.

Јелена се преварила и испила чај иако је знала да је тако Теодора отровала и Вукмира.

- Како?!

- Ви сте излијечили господара, те је он

и устао из постеље. Много је смршао, али је стао на ноге кад се Јелена порађала. Видарица Гојна се толико изненадила кад

га је видјела, да јој је дијете испало из руку. Мислећи да га је убила, господар јој је одсјекао руку до лакта.

- Шта је било с дјететом?

- Дијете није преживјело.

- А био је то?

- Син!

- Боже! Каква трагедија!

- А како је онда завршио Вукмир?

- Од Милихне смо сазнали да га је

Теодора отровала. Јелена је то знала, али ипак је попила чај.

- Па зашто га је онда попила?

- Добра душа! Мислила је да се јетрва

промијенила, да неће то њој учинити. Претпостављам да је тако било јер кад сам дошла у собу, затекла сам испијену шољу чаја на столићу крај Јелене а Господарица је успјела само да каже: „Јетрва ме отрова!“ и пала је у несвјесно стање.

- Како сте ви, докторе, ушли овдје? Све

градске капије су замандаљене, нико не може ући. Војска је испод зидина са Милашем Гојсалићем и браниће град на живот и смрт.

- Стојна, однекуд је бануо онај змијар

Милихна пред мене и, тражећи велике паре, рекао да он зна тајни улаз у град. Ја сам, срећом, чувао још на Светој Гори дукате зашивене у мантију, што је огроман гријех за монаха.

- Један дио дао сам сину свог пријатеља

да нађе оца, а други сам, полазећи са Свете Горе, зашио у пелерину. Видјевши велику турску војску, исјекао сам дукате из пелерине и држао их у џепу мислећи да потплатим неког Турчина, ако ми затреба.

Али Милихна је сам бануо пред мене и рекао ми да је ту војска Исхак-бега и да он хоће да поведе Јелену у свој харем.

- Тај Милихна је немогућ. Има своје људе и све успије да сазна.

- Није ли он лежао рањен као Прибил Томљеновић?

- Да, он се представља како му одговара. Некад је Милихна, некад његов син а некад Прибил. Он је рекао Господару да има нешто између вас и господарице, те је овај отјерао и вас и вашег пријатеља Ивана.

- Значи, он је тај који ми је загорчао

живот. Требало би да му се осветим, али сад је најважније да изведем Јелену одавде. Змијар је обећао да ће ме чекати и чувати ми коња, на излазу из тајног пролаза, док ја дођем с Јеленом, а ја сам му дао дукате које сам имао.

- Морам вам рећи да је Јелена стално

мислила о вама, али да је при свијести не би хтјела да изађе из града него би дијелила судбину свих осталих.

- Стојна, како да тебе избавим?

- Хвала, докторе, ја ни за живу главу не

идем одавде. Ту су наши људи, па шта буде?!

- Милихна ме неће дуго чекати. Помози

ми да полако подигнем Јелену, па ћу је понијети у наручју!

- Докторе, хоће ли преживјети?

- Уздајмо се у Бога! Даћу јој још једну

дозу протуотрова. Чини ми се да јој срце боље ради.

- Само да моја Господарица буде жива!

Каква је то племенита душа! Да поживите у срећи вас троје!

- Хвала, Стојна, да се обистине твоје ријечи! Али могао бих и тебе ставити на коња поред Јелене.

- Не, никако! Докторе, трчите! Срећно!

Ја морам ту остати.

Љетописац Гаврило записао је у манастиру Папраћи да се љета Господњег 1430. године велика сила Агарјана, на челу са Исхак-бегом, обрушила на град Звоник.

Становници града и приградског насеља, под вођством четног

старјешине Милаша Гојсалића, пружали су очајнички отпор, али је већина, као и њихов старјешина, изгинула у тој неравноправној борби.

На своју срамоту, жена пок. кнеза Вукашина Златоносовића, Теодора, тражила је да је одведу под чадор Исхак-бега нудећи се да је поведе у свој харем.

Исхак-бег јој је то обећао, али је махнуо руком својим људима који су знали шта да чине. Турчин је, посредством ухода, сазнао каква је била Теодора. Оној која је тровала друге, дат је отров да га сама испије.

Трагично је завршила живот дворкиња господарице Јелене, Стојна, која се, са бедема донжон куле, бачила у воду Дрине.

Кад је Исхак-бег ушао у Горњи донжон и видио да нема Јелене, од огромног бијеса пребио је сабљу и бацио је на калдрму, свјестан да је ту бадава дошао.

Тад му је пришао змијар Милихна и рекао да зна куд је Јелена отишла с доктором, који је некад лијечио њеног мужа Вукмира.

- Говори брже, ће су! - сиктао је

Исхак-бег.

- Рећи ћу ти док ми платиш – тражио је Милихна – и то више него што ми је дао онај доктор.

- Ма шта да ти платим! – викнуо је Бег

и бацио на Милихну дио сабље са калдрме.

Сабља је била оштра и Милихнина глава се одвојила од трупа.

- Шта учињех, а не чух ће је Јелена –

ухвати се за главу Исхак-бег.

Тад из џепова Милихниног капута похрлише змије отровнице.

Исхак-бег брже побјеже и нареди својим људима да пуцају у Милихнино мртво тијело и тако убију змије, ако их још има.

Разлијеже се паљба а из Милихниних џепова покуљаше дукати. Аскери¹ се размиљеше, купећи их.

Исхак-бег посла своје чауше² да по свим путевима журно траже Јелену и доктора Никола, а он бијесан што је није нашао, нареди да тобције разоре горњи Јеленин донжон. У моменту кад је видио како се кула урушава, дође му мисао: „Грјехота је то! Нисам требало учињет.“ А онда нека спасоносна идеја: „Подићи ћу велку џамију³ у Скопју.“

Монах Тихон је, с малим Маријем, стигао у Димитровицу и оставио дијете код Јеленине ћерке Катарине, која се обрадова томе. И она и њен муж Густав прихватише малог Марија, тим више што нису имали своје дјеце.

¹ аскер тур. војник

² чауш тур. коњаник

³ Исхак -бег је подигао велику џамију под именом „Шарена џамија“ у Скопљу 1438. године

Монах се одмах, те вечери, вратио у свој манастир Папраћу и није знао да су Јелена и доктор Николо кренули истим путем у Димитровицу, те то није ни могао рећи летописцу Гаврилу.

Петорица војника који су пратили монаха Тихона и Марија одлучише да остану у Срему јер су се бојали да се врате у Звоник.

Сутрадан након одласка Исхак-бега, у Горњи град ујახаше депот Ђураћ и његова жена Јерина са својом свитом.

Ђураћ се изненади кад му жена рече да нема више Вукашина Златоносовића. Он није знао да је она наговорила путнике са Пута свиле, да својим причама замајавају Вукашина и остале у Звонику док не стигну Краљеве убице.

Вукашин, код кога су дошли да се опросте Руј и Роберто, изненадио се што иду тако ненадано и рано, али они су му објаснили да је Краљ послао своје људе по њих који их чекају код капије те ће једно вријеме боравити у Бобовцу. Гостољубив, какав је био, Вукашин је пошао с њима да их испрати и пропусти крај страже. Није се чак ни пресвукао из спаваћег одијела јер они рекоше да много журе.

Чим су изашли изван градске капије, убице докопаше Ву-

кашина, један га стави код себе на коња и појурише према оближњој шуми, гдје је посљедњи Златоносовић завршио живот.

Руј и Роберто сами наставише пут јер се Краљеви људи изгубише некуд повевши са собом Вукашина.

Шпанац је питао Италијана шта се десило јер он није био упућен у то, а његов друг му узврати да ни он не зна ништа, правећи се да се ишчуђава због тога.

Одјахали су даље и сутрадан је нешто ниже, иза једне окуке, Дрина избацила тијело мушкарца. Рибари који су га нашли, дојахали су до стражара да упитају би ли они могли препознати ко је утопљеник.

Дошао је и кефалија и кнез, те су нашли утопљеникова документа гдје је у исправама писало: Роберто Перколини. Стражари су се сјетили да је то један од оних путника са Пута свиле и сви су размишљали како је дошло до његове смрти. Или га је друг гурнуо у провалију или је он погрешно стао, па сам пропао.

Али никоме није било до тога да више размишља о неком путнику када је убијен војвода Вукашин а толики људи страдали у сукобу са војском Исхак-бега.

Јерина је рекла мужу да је чула како је Краљ организовао то убиство. Ђураћ је знао да се Вукашин замјерио Краљу, прилазећи на његову, Ђурђеву страну, али никад није сазнао да је у то уплетена и његова жена, као што никад није сазнао и да су Вукашин, Јелена и остали долазили у Смедерево тражећи га.

Док Ђураћ тужно посматраше разорени донжон, Јерина га узе под руку говорећи му да ће она и њен брат подићи на том мјесту нову кулу.

Тако ће настати Ђурђева кула а народ ће и читав тај дио прозвати Ђурђев град.

Податке о дешавањима у Звонику, након уласка Исхак-бега у Горњи град, чуо је летописац Гаврило од једног потурице који је био у Исхак-беговој пратњи, па је, након оне страшне битке, одлучио да се врати у своју хришћанску вјеру и дошао у манастир Папраћу да се замонаши и окаје гријехе.

Чудни су путеви Господњи и људски! –

записао је на крају летописац својим китњастим рукописом и потписао се:

Грешни Гаврило, монах.

(У Бијељини, 12. август 2018 – 16. август 2019. Године)

Љиљана ЛУКИЋ

Praznik

Voljeti tebe je kao praznovanje velikih dana
otmjena i bijela uzvišena misao
u čvoru ljubavi na uranak
Grlim te kao blagdan,
kao jedini san
u kojem sam bolji nego sto jesam,
zbog tebe...
tvoje vjere u mene koja uvijek hrabro uzima danak
u strahovima i avetima prošlosti
i učini me spokojnim.
Voljeti tebe je jedino sto zelim.
Ti si sav moj praznik
Jer bez tebe je praznik prazni oronuli brod usidren
u izgubljenoj luci.
Ti si kompas u mojoj ruci i jedina žena koja me čini
srećnim.

Bjegunica

Gdje si sada moja zvijezdo
dok gore slova na papiru?
Pišem najljepše pjesme svemiru
samo da te nazad vrati
pa da onako velika, lijepa i ponosita
plešes mi u noci
podignes iz postelje kao dijete draga mati.
Gdje si bjegunice
dok zlatne ptice na krilima odnose stihove?
Nepresušni izvor srca moga
stavljaju pred noge svemoćnog Boga
kao nježnu molitvu?
Vrati se, vrati u moje oči.

(Iz zbirke u rukopisau), „ČAROBNA IGRA LJUBAVI“
Edina HELDIĆ SMAIAGIĆ

МОЋ АНАЛИТИЧКОГ РАСУЂИВАЊА

Највећи западни познавалац човјекове душе швајцарски филозоф Јунг својевремено је ка- зао: „Човјек мора да се научи да се као корњача увуче у себе“. Везано с овим ваља указати да се никако овдје не преде и не испреда ријеч о оном плитком, егоистичном Хегеловом Ја, које је чвор замршених нагона, слијепо, и које само себе не разумије. Наравно, Јунг бистри, оштри, упира, циља ријеч о могућем рјешењу проблема самоспознаје, и самосвијести. Сазнању да смо онакви какви управо јесмо, ко смо и, најзад, какви смо. Тако је то говорио овај великан имајући у самој сржи свог хоризонта сваког појединца е како бисмо постали бољи, племенитији, да будемо и остано- немо то што већ јесмо- то јесте, људи. „Човјек, како то гордо звучи“, некоћ рече Горки. Али, то је и позив, и дужност. Могуће и усуд сваког човјека.

Дакле, човјек је биће које је дужно. На ваги правде, пред огледалом, суочен са самим собом, сучељен пред другим. А по- носно стати испред себе, испред другог јесте изазовно. И часно. Међутим, стваралац стоји на већем, ватренијем искушењу. Јер да би остварио своју идеју, да би јој удахнуо живот, он збиљу, ћуд објективног свијета, напро- сто мора довести до судара, су- коба са својим унутрашњим, психичким доживљавањем, самим тим и преживљавањем го- ле, увијек жестоке претпоставке стварног стања и свеколиких прилика. И, што је тај сукоб израженији, јаснији- што се више одвија и рефлектује у оном што се идентификује са оним унутра, отуда и снажније, експресивније дјело било кога ствараоца.

А пјесник мора да познаје дру- ге готово колико и самог себе. Он

мора да се саживи, да га боли, про- гони било чија коб, да се радује, да трепери или да лудује са другим. Према томе пјевати или тумачи- ти пјесме других, писати о њима, посве се смионо може рећи да је исто. А поетеса и критичар пјесме Мирјана то веома спонтано, ни мало усиљено, успјешно обавља. Њу ријеч опседа. Она је љубавник ријечи. Посветити живот поезији значи бити вјечитом вртлогу лич- не и колективне судбине. То сваки исконски пјесник носи на својим плећима. Одмора ни устукана нема. Из тога се не излази, ту се гори, изгара, ту се и у томе се и ликује. Слави тријумф говора нам тиши- ном, муклом празнином. У томе драж, смисао битисања пјесника. Његовог бити Ту, Овдје и Сада- за свагда.

Ријеч је синоним за језик. Мишљење, и експресија претхо- де језику. Али, само се кроз језик изражавају. Постају доступни чу- лима. Језик на познаје просторно- временску димензију. Не познаје међе, ни оно што је већ било, ни ово сада. Ни оно надолазеће- будуће. Он је у сваком трену. Зато

сваки стих, пјесма, јато пјесмама и јесу увијек и изнова, млади. Увијек пунокрвни. Љепотом, есенцијом живота задојени. А пјесник пјева и само тако живи и зна да је ис- тински жив. А живјети с пјесмом и за њу значи уздићи се изнад ко- лотечине, пукне игре свакодневице или, пак, учмалости.

Већ сам узгред натукнуо шта и како је говорити о- другом. Запра- во, то је као говорити у инстру- мент. Инструмент који већ говори о себи, али ријечи у њему морају да пјевају, да из њихове ритмич- ности, музикалности ријечи за- трепери пјесма. Јер, ријеч, у својој суштини, јесте нота, музика. Му- зика јесте ријеч. У сазвјезђу хар- моничног почиње и траје поезија. И пјесник с њом.

А наша ауторка деценијама пјева. Такође, говори о дру- гим. О њој говоре други. Све то, заједно и уједно је изворна сна- га, покретачка сила, мотив, сми- сао, најзад и циљ, мета ове књиге. А именовала ју је неким чудним, несвакидашњим именом. Чудан. Помало загонетан, подражајан наслов: Благослов речи. Преко њега се тек тако, олако, не пре- лази. Не, јер он хоће да се поза- бави њиме. Да се (про)тумачи. Стога, понајприје: Благослов је својеврсна сложеница :благ и ословљен. Благо ословљен од не- ког трансцендантног, метафи- зичког бића; бића које је с друге стране од нас. Бестјелесног, суп- тилног бића. Оно, некеме или не- чему даје благослов. У овом случају благосиља ријеч- Ријеч постаје света. А она је света само онда ка- да говори истину. Када је подудар- на са оним што именује. Када му приписује атрибуте. Својства која га оличавају. Значи, ријеч постаје име, тотално идентификовано с (ис)казом. Таква ријеч је истини- та. Она је моћна. Удара као маљем.

Обара с ногу Али, истовремено и усхићује. Продуховљује. Јер је снажна, и пошто је таква- она је истодобно и блага. А благост је изнад силе. Ту почива незајажљива, просвијетљена моћ ријечи. Ненадмашна љепота поезије. Према томе: постоји истина, постоји биће поезије.

Тако, управо тако говори ова поетеса. Она, и други о њој. Она и они- барјактари, лучоноше ријечи, истине, љепоте поезије. Такође и космополитских порука, хуманистичких кодекса и начела. Темеља на коме би се требао изградити један човјечнији, сношљивији свијет човјековог (пре)бивања. То је оно што само изрони, манифестује се и исија из свих приказа који се угнијездише у овој несвакидашњој књизи.

Остаје јасно да је све оно што је у њој изнедрено тематски везано за посљедње деценије прохујалог и овог тек насталог миленијума. Тешко, неко суморно, безвољно доба. Мучно. То свједочи, искрено говори суштина ове књиге. Очито, у праву су савремени мислиоци, критичари овог времена, савременог свијета: По њима данашња цивилизација пролази кроз најмрачнији период кроз који је икад прошло човјечанство. Јесте. Али, пјесник се не предаје. Он не познаје пораз. Не умије да моли. Да клечи на кољенима. Он не признаје ништа што није људско. Што није човјеково. Пјесник заговара, он је говорник, гласник, вјесник добра. Поборник, брат човјеков. Он негира крах. Чак ни онда када га обузме бол. Туга. Ни-

када, јер их истресе из себе, и јер их преобрати у пјев Тиме се пјесник брани. И никад се не одриче. Не пориче. Никада јер је непрестано у стању дрхтаја, транс. Сна о срећи. И ово поручује ова књига. Заправо, рече Мирјана. Рекоше други о њој. И, у име захвалности, из дивљења, пјесме јој посветише.

И, најзад, знан да моја немуста, мајушна, помало збуњена, опчињена ријеч није могла да докучи, да загрли све оно што се проткало, прожело у овом дјелу Није, али кушао сам. Покушао. И то је већ Нешто. Јесте, јер чудесна је моћ аналитичког расуђивања. Још ми остаје само да је поздравим.

У Доњим Вијачанима,
29. 01. 2020. године

Душко Ж. ПОПОВИЋ

КАКО ДА КАЖЕМ

Како да кажем пупољку
с пролећа
на грани родној

Да ће у сочан, зелен,
велики лист да стаса,
радосно да трепери,
с браћом коло да игра.

и да ће да пожути,
да свене,
на земљу да падне,
у блату да струне.

Или да можда
Испод кошуљице
никада неће да прогледа.

како да му кажем
када се и сам
И живота, и смрти
ужасно плашим.

КАО МАТИ

Нико као она
не загледа брижно
од дугмета до дугмета
на нашем капуту.

Само она стрепи
када се спремамо на пут.

Само је њена суза
престрављена.

И нико нам се више не обрадује
на кућном прагу,
са сузом радосницом у оку,
као она- мати.

ЖИВ НЕСТАЈЕ

Песник који је живот
посветио поезији
остао без поезије
у себи

Усахло грло.

Срце, и рука на срцу,
И пријатељи негдани

окренуше му леђа.

Само га каткад
прене сећање давно
на Водичево,
на Козару-
матеру.

Мисао расцветала
у ружу,
у мирис руже
у којој
жив нестаје.

ГЛЕДАМ РОДИТЕЉЕ

У башчи,
под расцветаним гранама
јабука и шљива,
гледам родитеље.

Не чујем,
не знам о чему говоре,
можда о родној години,
можда о лепшем будућем животу.

Гледам их,
њих двоје,
једно стабло живота,
једно стабло љубави,

једно стабло велике љубави
што пламса у моме срцу.

Гледам их, ослушкујем
и плашим се:
да слика не избледи,
да тренутак у трептају
не побегне.

Душко Ж. Поповић
Доњи Вијачани Прњавор,
Република Српска

Разговор с поводом: о вирусу корона са др Ради Биоковићем, пуковником

ИСТИНЕ И ЗАБЛУДЕ О “CORONA VIRUSU”

У савременим међународним односима поново, по ко зна који пута, загосподарила је „сила“, можда најопаснији биолошки вирус-CORONA VIRUS.

Главни „генератор“ опаке болести је била многољудна светска сила Кина, а онда је кренуо у „поход“ на све стране света, у неким државама (Италија) највише. Да ли је ово опасније од бројних и учесталих болести: малигне болести су злоћудни тумори, а злоћудна обољења (канцер, рак, тумор, карцином), а то су болести које карактерише неконтролисана деоба ћелија узрокована оштећењем ћелијског ДНК услед мутације и способности тих ћелија да „продру“ у остатак ткива директним урастањем или метастазом.

Разговор с поводом водимо са једним од компететнијих научника на просторима држава Западног Балкана и шире, пуковником АБХО, проф. др Радетом Биочанин, академиком, редовним универзитетским професором, чланом Центра за стратешка истраживања националне безбедности у Београду, чланом Научног комитета Руске академије наука и Научним саветником за дефендолошка истраживања.

Појам и симптоми овог вируса?

Овај „CORONA VIRUS“ (Wuhan Pneumonia) је сада најцитиранија реч у свету, више него раније „канцер“. Ако прехлађена особа има цурење из носа с испљуваком сви ми се умногоме уплашимо. То не значи да је одоба заражена овим вирусом, јер његова упала плућа даје сухи кашаљ без цурења из носа. То је

најлакши начин за препознавање. С друге стране, добро је знати да ова вирус није отпоран на већу топлоту и “угине” на температури око 27оС (температуре веће чаше вруће воде, млека или чаја).

Подаци о симптомима упале плућа узроковане овим opakим вирусом : Прво ће заразити грло, а затим ће се у грлу осјећати као сухо, које ће трајати 3 до 4 дана. Тада ће се вирус стопити с носном текућином и уронити ће у гркљан/ждрело и ући у плућа, узрокујући тзв. Вуханову упалу. Овај ће поступак трајати до недељу дана. Уследит ће стање упале плућа, високе температуре,

отежаног дисања, дрхтање и појачане фреквенције рада срца, те уобичајеног назалног загушења. Осјећат ћете се као да се утопате у води. Ако имате такав осјећај, важно је одмах потражити лекарску помоћ и “изолуј те се” од најближих особа.

Ви сте писало о овом проблему много година уназад?

На ову тему обајвио сам много радова, посебно после акцидента у Чернобиљу (26.април 1986.), Бхопала (3. децембар 1984.). Фокусише (13.3.2011.), бомбардовања

СРЈ уз примену МОУ, сада, у време ове велике вирусне пандемије.

Како се шири вирус?

Ми обично, посебно лети пијемо хладну воду, али треба пити млаку, тј. врућу воду, која није лек, али је добра за бројне стомачне тегобе и тело у целини. Овим путем се “уништавању” вируси, бактерије и бројни биолошки агенси, који су “напали” човечиј организам.

На помолу су топлији дани И покушајмо се што више Изложити сунчевим зрацима. Вирус је доста велики био-агенс (станица има промер отприлике 450-500 нм), а то значи да заштитна маска/повеска може бити “препрека” у његовом уносу респираторним путем (принцип адсорпције а више филтрације).

Али не заборавимо да пут унос бацила није само директно већ и са стране, преко слузокоже очију, преко рана, преко хране и воде, те додиром са зараженим особама, посебно у затвореним просторијама где се стално мења физиолошки састав ваздуха (опада концентracија O₂ испод 21%, а расте температуре, влага и концентracија.

Биолошко оружје и НХБ тероризам?

Приликом разматрања НХБ тероризма оружјем за масовно уништавање, задржати се треба на неким аспектима примене биолошког оружја, обзиром на чињеницу да је најјефтиније и најприступачније, а по својим ефектима најопасније и најнепредвидије.

Да ли је само коинциденција да је исте године када је ухваћена група ФЕНИКС у земљи дошло и до епидемије великих богиња, од које је страдало око три сотине лица, остаје само да се нагађа, јер човек који је у свом телу донео вирус није то обавезно ни морао знати. У раним годинама другог светског, биолошко оружје имало је три главне импликације у очима истраживача: стратегијску, офанзивну и економску.

Оптимистички прижељкивано као „одговор” на поседовање атомске бомбе, британски документи сугеришу да би биолошко оружје било могуће користити у малим ратовима у којима ниједна страна не би желела да користи нуклеарно оружје и у већим сукобима у којима би употреба била политички одбачена.

Биолошко оружје носи са собом велике опасности. Напади на усеве и сточни фонд, сматрало се, да могу знатно ослабити нападнуту земљу као допуна стратегијској употреби НХБ/о. У овом, заговорници употребе биолошког оружја налазе ослонац за остацима истраживања из доба II светског рата него у чињеницама које намеће термонуклеарно доба.

Могло би се закључити да уколико су ова средства до сада и била употребљена у ратне сврхе, било је то учињено у скромним размерама и највероватније ради експериментисања. Зашто није дошло до њихове масовније употребе током II светског рата, када су већ обе заражене стране биле спремне да их употребе, данас је тешко рећи. Највероватније да су се Немци, обзиром на свој географски положај и густу насељеност, бојали репресалија од стране савезника.

Биолошки рат посебну димензију добија диверзантско-терористичким нападима бацилом антракса на америчке градове 2001. године, што је практично први доказани биолошки напад у историји.

Има ли изгледа за употребу ових средстава данас, у евентуалном рату, обзиром на савремене припреме и достигнућа?

Нека биолошка оружја ушла су у арсенале због слабе или ниске могућности епидемијског ширења, зато што високо контагиозне болести представљају опасност исто тако и за онога ко би их употребио. Наравно, многе болести које изазивају опасне епидемије су веома проучаване,

као нпр. куга, због постојања вероватноће да су у СССР-у открили механизме за спречавање ове болести.

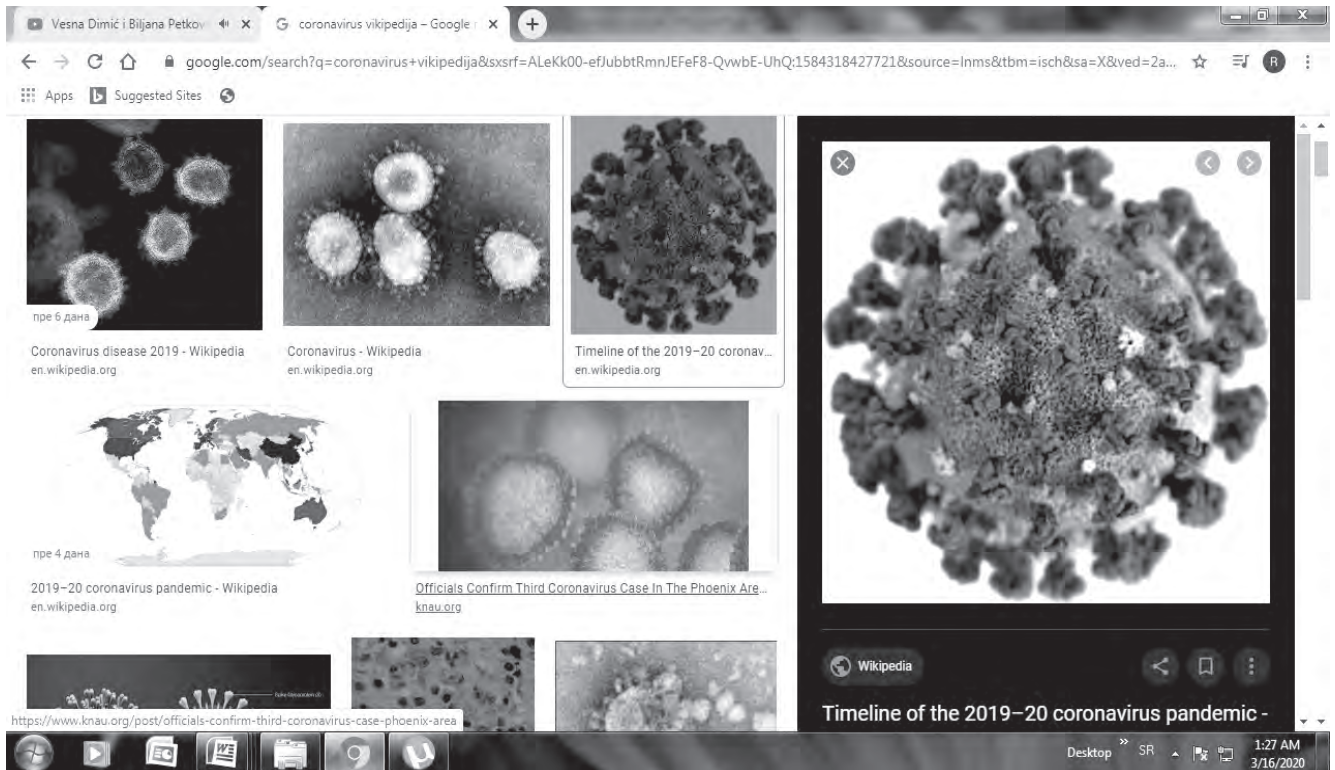
Оваквих и сличних података могли бисмо навести више. На сваки начин, ако се има у виду тоталност и бескрупулозност савременог рата, у данашњем свету наћи ће се заиста мало људи који ће поверовати да ће било какве етичке или међународне правне норме спречити употребу неког ефикасног средства, па и биолошког, уколико би оно, у једном одлучном моменту, допринело повољном решавању постојећег сукоба.

Искуства су показала да је у ванредним приликама и у периоду припреме за рат долазило до убацивања диверзантских и терористичких група у земље на које се припремала агресија. Логично је претпоставити да ће и у будуће протагонисти специјалног рата и потенцијални агресори чинити исто то, и да би тим снагама ставили у задатак, између осталог, и употребу биолошких агенаса. У току рата агресор би вероватно изводио бројне тајне диверзантске тактичке акције, између осталог и биолошким средствима.

Избор биолошких агенаса би пао пре свега на оне узрочнике болести који се иначе могу наћи на терену где постоји одомаћено ендемично жариште изабраних болести, јер то у доброј мери прикрива злочин и намеру агресора, а појаве епидемије се приписују случају или удесу. Токсин “botulinus” је после 11. септембра у САД упао у жижу интересовања, због могуће терористичке употребе. Паника и страх су били велики, знајући да само 1 g овог био-токсина (најотровнијег супстанца) може да усмрти до милион људи.

Данас, у пракси, могуће је све?

Биолошки напад ће бити утолико вероватнији, ако је једна од земаља немоћна да адекватним ударом (ма којом врстом оружја)

„одговори“ на тај напад, или ако физичке препреке (мора, пространства) спречавају последице ретроактивности.

Биолошко оружје у рату (миру) може се употребити на три начина:

- прикривено, диверзантски,
- отворено у тактичке сврхе, на мањем подручју,
- оперативно и стратегијски на великом подручју.

Агресор ће свакако тежити да прикрије употребу биолошких агенаса, а може их употребити и пре почетка ратног сукоба, ради наношења економске штете, стварања панике и страха као и климе несигурности, ометања мобилизације и сл.

У свом модерном облику, биолошки рат се никада није догодио, нити су вођене такве војне операције, али ако не знамо како би то изгледало, врло је корисно да предвиђамо. Евентуална употреба биолошких агенаса у ратне или мирнодопске сврхе представља стварну опасност, чије ће реалне могућности показати тек један будући рат. Оне можда нису тако велике као што неки желе да их представе, али са њима треба рачунати.

До сада је извршен велики број опита на терену и опит-

ним животињама на основу чега се неке чињенице могу успелно предвидети. И поред тога, стварни борбени услови лако могу да демантују сва наља предвиђања и приморају нас на прилагођавање сасвим новим ситуацијама. При свим анализама мора се узети у обзир и извесно претицање, јер је наука већ рељила неке проблеме, који нису јавно публиковани, или су пронађена нова рељења или узрочници о чему наља сазнања неће бити правовремена.

Приликом стварања сценарија потенцијалног биолошког рата, морамо пре свега истаћи да је све могуће. Од саботерског покушаја тровања радника ботулинусом у фабрици оружја, до светског помора плућном кугом или другим вирусом.

На крају, ваша порука?

Након 20 година од НАТО бомбардовања (24.март-10.јун 1999.), нагли пораст здравствених и еко-проблема и њихова реална претња егзистенцијалном опстанку биљног, животињског и људске популације, наметнуло је потребу да се еколошко-санитарна безбедност као систем изузетно добро размотри, предузму сви садржају и мере безбедности не само локалним, већ и регионалним

и међународним нормама, уз оптималну материјалну подршку у ремедијацији животне средине.

У општем смислу, неопходно је имати ваљан Информациони здравствени систем, који треба да представља скуп људи, материјалних средстава и поступака који служи за производњу и комуницирање информација у систему еко-безбедности. У овом случају, здравствена информатика као научна дисциплина треба да се бави теоријом и праксом ових процеса у еко-заштити, питањима обраде података и информација последица обољења и умирања људске популације, девастације животне средине и свим импликацијама које ти процеси имају са теоријског, технолошког и апликативног аспекта.

Дакле, наслеђене особине од родитеља, стил живљења, здравље, квалитет живота, еко-амбијент, правилна исхрана, провид и кретање у природи, физичка активност, хигијена, што мањи боравак у затвореним просторијама, веровање у себе и стручњаке у «борби» против опаких болести.

Разговор водио:
Љ. МАРКОВИЋ-БАЛТА

 УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Слободан Лепир

РУШЕВИНЕ

пјесме

Слободан Лепир (1960) Србац. Објавио три књиге поезије. “Успомене из претходног живота” (2003), издање КЗ “Васо Пелагић” Бања Лука; “Образовни програм” (2006) и “Танго на маховини” (2010), издање “Арт принт” Бања Лука. Живи и ради у Бањалуци.

АУТОПОРТРЕТ (о глави се ради)

Ову главу окрујену задовољством
и у огледалу што се види
требало би одрубити
Ослободити је оба уха и носа
повадити зубе и очи
снове исисати као срж коштану
и скалп ишарати навијачким бојама
Потом је изложити сунцу и киши,
вихорима и злобним погледима
да потамни или да изблиједи
... и мала и велика нужда
у овом излошку
дозвољава се,
само друже, не улази
не улази...
Глава ко глава
потребно је минимум двије тисуће година
да постане «једини сплав на црној реци»
или знамење узалудног прегнућа
или задња мистерија Arthura Clarka

Глава ко глава
укрштене муње у савршено
обликованом стаклу
Окамењена суза Творца
Само друже, не улази...
не улази...

Најтеже је било почети
скинути прве капелаје
и обити малтер, којим су биле повезане
скидати цријеп и откривати гарави скелет
прадједовске куће
Послије је све ишло лакше
Рушили смо ударнички,
уз пјесму и шалу,
али с рушењем нисмо завршили истог дана
Сутрадан је почела да пада киша
и падала је мјесец дана
Рушевини се нисмо више враћали.

“КОД КУЋЕ ОСТАНИ, ЖИВОТЕ ОДБРАНИ”

Српски књижевни клуб “Вихор” из Дервенте, Милорад Мишо Ђурђевић и Ненад Симић у смислу и циљу доприноса пјесничких и књижевних стваралаца стварној борби против немилосрдне пандемије корона вируса, расписују

ПОЗИВ

пјесницима и књижевним ствараоцима да на тему
“КОД КУЋЕ ОСТАНИ, ЖИВОТЕ ОДБРАНИ”

напишу и по једну пјесму “Вихор”-у доставе путем е-mail адресе skkvihorderventa@gmail.com

Пјесма коју аутор доставља треба да буде написана ћириличним писмом, фонтом Times New Roman, величине фонта 12, да садржи до 28 стихова, те да буде потписана пуним именом и презименом аутора, са обавезним навођењем датума рођења, адресе становања, броја контакт телефона и е-mail адресе.

Право учешћа на Позив имају сви ствараоци са подручја Дервенте, Републике Српске, Босне и Херцеговине, Србије и свих других држава свијета.

Позив остаје отворен за сво вријеме трајања ванрдене ситуације. Након званичне објаве престанка угрожености живота до сада незамисливо опасним вирусом и одмах по стицању услова Српски књижевни клуб “Вихор” из Дервенте ће све пристигле радове/пјесме уобличити у Зборник и исти на дар доставити и свим ауторима који су послали свој рад.

КОД КУЋЕ ОСТАНИ / ЖИВОТЕ ОДБРАНИ /
ЗАМРКНИ ОСВАНИ / УЗ МИЛЕ ОСТАНИ /
РОДИТЕЉЕ ДЈЕЦУ / ПРИМЈЕРОМ НАХРАНИ /
ОСТАНИ КОД КУЋЕ / ПОТОМЦИ СВИ ЧУЋЕ

за
Милорад Мишо Ђурђевић

КУЛТУРНО - ПРОСВЈЕТНО ДРУШТВО

„ВАСО ПЕЛАГИЋ“

ПЕЛАГИЋЕВО

Е-маил: pajobrkcic@teol.net

Тел.: 065/602 - 902

Факс: 054/810 - 006

ЈИБ: 4402672980009

Нова банка: 555-003-00166470-11

КОНКУРС

Културно-просвјетно друштво „ВАСО ПЕЛАГИЋ“ Пелагићево расписује конкурс за достављање стручних и умјетничких прозних и поетских књижевних радова за Зборник, који ће бити штампан поводом **14. Међународног књижевног сабора “ГОРИ ЛИЛА УОЧИ ИЛИНА - 2020.”**

Зборник ће имати следеће тематске цјелине:

Језик, култура, традиција и обичаји Срба

Васо Пелагић – народни љекар, учитељ и просвјетитељ

Завичај - Људи и догађаји из мог завичаја

Слободна тема и форма књижевног стваралаштва

Уколико се смири ситуација са Коронам, Зборник ће бити штампан у формату А5, а ако стање буде непромијењено, онда ћемо радити електронску верзију.

Радове могу слати сви књижевни ствараоци који пишу на српском језику. Аутори који пишу на другом (страном) језику, уз превод на српски језик, доставити оригинал.

Конкурс је отворен **до 20.05.2020. године.**

ПИСМО: ћирилица, у Wordu, font: Times New Roman, мала слова - величина 12.

Аутори могу доставити по један рад за сваку тему.

Уз радове доставити **кратку биографију и фотографију.**

РАДОВЕ СЛАТИ НА Е-mail: brkcicpajo@gmail.com

Котизација за учешће се не плаћа. Учесници за објављени рад не добијају накнаду.

Аутор је одговоран за аутентичност и оригиналност свог књижевног рада.

Књижевни ствараоци, који буду учествовали на Књижевном сабору 18.07.2020., добиће захвалницу и по два примјерка Зборника “ГОРИ ЛИЛА УОЧИ ИЛИНА - 2020.”

ПРЕДСЈЕДНИК
КПД „Васо Пелагић“

Пајо Бркић

БИЛЕЋКА ВРЕМЕНА

(Шћепан Алексић, „Чекајући жуту војску“, ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“, а.д. Источно Ново Сарајево, 2019)

Најновији роман Шћепана Алексића је својеврсна епопеја о временима и војскама које су пролазиле кроз ове наше крајеве и које су остављале за собом мучне и најчешће крваве трагове. Билећа је била, или јој је аутор додијелио ту улогу, на попрштитима свих тих дешавања, својеврсан херцеговачки епицентар око чије

кршле, лагера, логора, касарне... се све дешава. А почело је од турских времена и злопаћења, када је српском народу преостајало само да живи у свијету пророчанстава, по којима ће доћи вријеме кад ће нестати „овце, пчеле и Турчина“ и њиховог коментара да је „јазук за овцу и пчелу“. То је вријеме кад се јављају бројни „пророци“ попут Шукрије Кустурице, који окупља око себе људе и прича им о величини Стамбола и његове славе, али ту су и злослутне приче о бројним војскама које ће туда пролазити и које ће се називати, ваљда по униформама, бијела, црвена, маслинаста, плава, црна, шарена... Задржаваће се оне у тој несрећној кршли која се гради и која је намијењена само за зло и убијање. Но, градњу кршле (касарне) која се започе у турском земану, остали Турци, за разлику од Шукрије, у њој виде јачање турске царевине.

Смјењиваће се турски султани, уводити разне реформе, које ће понекад задовољавати турске прохтјеве, али ће их бити и онаких о којима се неће проносити лијепе гласине. Један од таквих је султан Махмуд, чија је мајка била Французица и кога никад нијесу могли прихватити као свога. За њих је он увијек био Французин син и полувлах.. За вријеме градње кршле/касарне над Србима су вршена бројна звјерства. На сцаком кораку су убијани, морали су плаћати велике намете, физички шибани до бесвијести. Истина, дешавале су се и освете, какав је случај са кулучарима Капорима који су грешком убили брата заптије Хајдархоџића. Крв за крв. Тражени су и проналажени најкрволочнији Турци који

су волујском жилом ударали по педесет батина по голом тијелу. Српске осјечене главе су китиле зидине новосаграђене касарне. На цијени су, исто тако, и хвалисавци међу Турцима који су испредали приче о својим јунаштвима у борбама са Србима. Аутор је дао веома живу слику о једном таквом хвалиши, Хусу Хаџићу, и његовим „подвизима“ у борбама које је водио под командом капетана Градашчевића.

Херцеговина је имала свога „султана“ Али-пашу Сточевића Ризванбеговића, који је заједно са Смаил-агом Ченгићем вршио бројна злодјела над српским становништвом. Билећки Турци су са одушевљењем дочекали ову двојицу газија послје њихове побједе над Црногорцима на Грахову. Језиве су слике осјечених црногорских глава које су побијне на коље око касарне.

Долазак Омер-паше Латаца у херцеговину показује сву хипокризију билећких Турака, њихов однос према новом паши, за кога вјерују да је „влах био и остао“. „Њега су мрзили баш сви, муслимани, хришћани оба закона, Јевреји и сваки остали, почев од последњег Циганчета испод черге, па до наугледнијег и најбогатијег Турчина, чак можда и већина његових војника“.¹

Осионост турског становништва Билеће је мало јењала послје пораза турска војске на Граховцу. А ова побједа Срба и Црногораца је дјелимично залијечила ране са Грахова.

Али, рана је идаље било. Додуш на другој страни. Аутор је, наиме, у ове ратне суровоти убацио и једну љубвну епизоду, која се, нажалост, завршила трагично. Ријеч је о лијепој Умихани, кћерки Мушана Креса, која се несрећно

¹ Шћепан Алексић, Чекајући жуту војску, ЈП „Завод за уџбенике, Источно Ново Сарајево, 2019, стр. 107.

Зоран М. Грумић

АУТОБИОГРАФИЈА

Рођен сам 1960. године у Илови Селу испод Мотајице
На радост оца Миладина
И мајке Божице

Ишао сам у школу и радио
Недјељом да се играм чекао
прилику
Читајући сам се сладио
И често маштао о пјеснику

Користим сваку прилику
Да пишем лирику
Тако су *Аурора*, *Велики и мали*
Па Путеви и путокази настали

Пробао сам и глосама
Мало други – више ја
Остало о мени је
У мојим стиховима

И на моју велику радост
Закашњела младост

заљубила у прекрасног низама Мухамеда, војника из Тракије. Но, послје његове погибије, Умихана је пала у постељу. Аутор је овдје дао изузетно поетичне слике, проникао у бол дјевојке којој се нијесу остварили снови, у бол и несрећу родитеља, посебно мајке, који су све радили како би кћерку отргли од сигурне смрти. Убацавањем емотивних љубљених епизода у овако сурову тематику Алексић је успијевао да бар за тренутак удаљи читаоца од рата, ропства, крви, мада и овакве сцене изазивају бол.

Долазак аустроугарске војске, послје пада Босне и Херцеговине под њену управу, представља велики преокрет. Алексић овдје прави благи прелаз у премошћавању двије различите цивилизације. Некадашње разудане и нецивилизоване низаме, који напуштају Билећу, замјењује дисциплинован и организована војска, одјевена у плаве униформе. Плава војска. Долазак нове војске мијења и расположење житеља Билеће. Не мире се билећки Турци одласком турске војске и доласком хришћана. На другој страни Срби се сматрају добитницима, мада су и ови иновјерници. Ипак су аустријски официри били наклоњенији Србима него Турцима. Један од доказа је и градња српске цркве под покровитељством команданта Галкоција. Прављена је, доста провокативно, у непосредној близини џамије.

Доласком Аустроугарске војске долази и до неких појава које су дотад неуобичајене у Херцеговини. Наиме, за потребе војске отвара се прва јавна кућа у Билећи. Наишло је то на опште неодобравање посебно код муслиманских жена, јер се то коси са етичким законима ислама.

Но, највећу буру подигао је један брак између кћерке Мухамеда Љубовића, лијепе Бахрије, и једног српског официра који је служио у аустријској војсци, Андрије Чутуре. Бахрија је, у ствари, побјегла за младог и

лијепог Личанина, што је још више узбудило муслимански свијет у Билећи. Сматрали су да се то коси за законима ислама.

Још је једна жена заузела значајно мјесто у овом роману. Ријеч је о Дорини, жени потпуковника који је заузимао значајно мјесто у војној хијерархији Аустроугарске. Ради се о хистеричној снобовки која је дошла из неке „културније“ средине у билећку забит и која терорише мужа стлним тражењима и захтјевима. Док се, нпр., Умихана предаје судбини без отпора, свјесно се жртвује показујући вјерну припадност покојном младићу у кога је заљубљена, и док се Бахрија, кћерка Сулејмана Љубовића, не мири са неким устаљеним нормама које забрањују љубав са иновјерником, дотле Дорина хистерично реагује на све поступке свога мужа, не знајући често ништа жели. Она је незадовољна собом, а онда и свима другима.

Доста простора је аутор поклонио кафани „Луфт“ и њеном газди кога по њој проваше Луфтигуз, као и његовим сталним гостима Јаблану и Лабуду. Ријеч је о најтањим слојевима билећког друштва, који су, нажалост, у таквим временима заузимали незаслужена мјеста у друштву.

А тај Луфтигуз, који је до јуче служио њемачке официре и обигравао око њих, у новонасталој ситуацији безвлашћа постао је један од водећих шуцкора који су радили највећа звјерства у Билећи, а и у остали дијеловима Херцеговине. Његовим гостима, Јаблану и Лабуду, Алексић ће додијелити веома значајну нараторску улогу, као што ју је додијелио раније Турчину Шукрији Кустурици, Леки Капетини, Хусу Хацићу...

Бијела војска, козачки кадети који су пет година провели у Билећи, оставили су такође, као и остале војске, карактеристике руског војника.

Билећка касарна је пред Други свјетски рат постала „прихватилиште“ комуниста, као што ће у поратним данима бити злоглас-

ни логор за револуционаре који су се „погрешно“ престројили у вријеме сукоба Тита и Стаљина.. Билећа се ту равнала са руским Гулацима и са Голим отоком. Нису је мимоишли ни међубратски сукоби четника и партизана, „лијева скретања“ у којима су главе личиле на печурке, гдје се убијало без суда и пресуде.

Но, најтежа времена Билећа, а и читава Херцеговина, доживјели су у вријеме Црне војске, злогласне НДХ, када су пуњене херцеговачке јаме невиним људима, женама и дјецом.

Стичемо утисак да је аутор остао мало дужан читаоцима када су у питању неке цјелине романа, какав је случај управо са Црном војском, а дјелимично и са шуцкорима чија су се вјешала вијарала по Херцеговини.

Завршне сцене романа: Титова смрт, пријетње распаду Југославије, часан и позитиван лик генерала Данила Јаука... затварају ову уистину богату епопеју.

Шћепан Алексић нам је и одраније познат по бројним романима и приповијеткама, али, чини се, да је ово његово крунско дјело. Ово је спој науке и умјетности. Историје, историјских чињеница, и умјетничког доживљавања и приказивања свега тога. Алексић је врстан стилиста, писац који савршево влада реченицом, бриљантним говором, психолошким улажењем у карактере ликовова, који прави смјеле захвате када употребљава поједине стилске фигуре. Довољно је само погледати како цркву и џамију употребљава као нараторе који се гложе и надгорњавају у висинама и вриједностима. Уистину је била смјелост ухватити се у коштац са овако обимном и комплексном материјом, са овако великим временским распоном. Алексић је часно обавио овај посао и поштедно се одужио својој Билећи.

„Чекајући жуту војску“ је роман који ће заузети значајно мјесто на љествици наше духовне вертикале.

М. ГОЛИЈАНИН

Ko je Milorad Cumbo

„Udahni jednu pjesmu za sve poete“

(zakašnjeli In Memoriam, Cumbo Miloradu, pjesniku)

Uopšte devalviranoj skorašnjoj jučerašnjici, današnjici i svjetlu neizvjesnoj sutrašnjici, ustaljeno pitanje bi, za mnoge, bilo: ko je Milorad Cumbo?

Zašto za mnoge?

U uređenoj društvenoj zajednici kultura ima široku, veoma široku lepezu područja koja obuhvataju sve grane ljudskih aktivnosti, počev od najmodernijih muzeja moderne umjetnosti, luksuznih privatnih muzičkih Akademija, najmodernijih operskih kuća do onih malih muzeja koji čak čuvaju likovna rješenja naljepnica alkoholnih i bezalkoholnih pića, odnosno, ambalaže. Naravno, postoje i muzeji parnih lokomotiva, kako onih prvih tako i potonjih, muzeji auta, muzeji aviona.

Zatim, kultura očuvanja autohtone arhitekture, kultura očuvanja životne sredine...

I, naravno, brojne moderne biblioteke s digitalizovanom opremom, s knjigama na raznim jezicima.

Upravo u Linzu, gdje živim, nalazi se moderna zgrada Wissensturm – Toranj, kuća znanja, na čijem se drugom spratu nalaze brojne knjige među kojima i brojne knjige autora s prostora bivše Jugoslavije originalnih izdanja.

Naravno, postoje brojne Radio stanice koje ugošćavaju kulturne stvaraocce, pa tako i pjesnike, emisije koje promovišu nova djela ili razgovaraju o nekim ranijim autorima i njihovim djelima. Isto tako se redovno čini nakon TV Dnevnika, što me često podsjeća

na vrijeme kada bi na kraju TV Dnevnika, u rubrici Kultura, ondašnje TV Sarajevo, književnik i publicista Ivan Kordić promovisao nova književna djela i njihove autore.

Podsjetimo, vratimo li se u neka mnogo ranija vremena, bilo gdje da odemo, pjesnici imadoše veoma visok status kod svih kraljeva i kraljica, velikih vojskovođa, itd. Naime, dobar pjesnik je bio ponos kralja i njegovog kraljevstva.

Pjesnikova riječ je bila poštovana, tražena u mnogim prilikama ili neprilikama kao savjet.

I dan danas, ponajviše naučnici, vole citirati misli pjesnika. Čak i nekadašnji veliki političari su u svojim govorima citirali pjesnike.

Današnji, uglavnom su to kvaзи političari, gotovo da im ne pada napamet da citiraju pjesnike iz prostog razloga što se ne bave pro-

gresivnom mišlju i progresivnim djelom.

Dakle, ovo „vrijeme“ je razlog zašto mnogima (ni) pjesnik Cumbo Milorad nije poznat.

U samom naslovu, što je dio Cumbinog stiha: „Udahni jednu pjesmu za sve poete“, nalazi se, mogu slobodno reći, odgovor kakve veličine pjesničke je bio Milorad Cumbo.

Pjesnici su, u pravom smislu te riječi, kao muzika: nemoguće ih je zatvoriti u jednu sobu, u jednu kuću. Stoga, taj pisani, s tim i vječni poziv „pjesmu za sve poete“ je nadgeografska, nadvremenska, nadetička i nadetnička misao što u potpunosti ide u prilog tvrdnji da su pjesnik i poezija bezvremenski.

A koju bolju poruku možemo odaslati svijetu od rečene?

Veoma rado izdvajam još jedan stih - misao i poruku iz pjesme „Brižna dozivanja“, iz Cumbine zbirke pjesama „Vodenice svjetlosti“:

.....

„Brižno dozivam
pjesmom koja ne pobada pero
zemlji u srce
i ne baca mastilo
suncu u lice“

Ogromna svjesnost značenja i težine riječi nalaze se upravo u ovom stihu. Riječ je o beskrajnoj iskrenosti prema odgovornosti kako pisane tako i izgovorene riječi; veoma pažljiv i nježan odnos prema zemlji kao i prema suncu, simbolu života, odnosno životu.

Pokojni Milorad bi imao običaj reći: „Ne volim psovke, ponekad ih prećutim ali nikad ako ko psuje sunce.“

СУТОН У ШОПИНГ МОЛУ

Сутон.

На периферији хоризонта,
сива маса у таласима
надире ка шопинг молу.

Под неонским небом
бљескају андроиди.
Клонули свици тону
у дубоку амброзију.

Владимир Вуковић

Управо бих повезао горњи стих
са стиховима pjesме „Put“:

.....

„uprti na ramena
šareni torbak svog vremena
i uoprezni se
put je igra velikih a neznanje
mnogih

.....

ruke su stubovi mostova me-
đu ljudima“

Nositi „etiketu“ pjesnik je teška
dijagnoza. Zašto? Pjesnik nepre-
stano promišlja o svemu. Pjesnik
želi da spozna što je moguće više
o čovjekovom bitisanju. Pjesnik
to čini svojom zainteresovanošću
koja je neprestano aktivna, nepre-
stano znanja žedna. Pjesnikova je
to priroda. Zato pjesnici mnogo
umnog i emotivnog tereta pod-
nose i nose sobom. To je napro-
sto priroda pjesnikova i zato je ta
„dijagnoza“ teško podnosiva što je
u potpunost bilo u biću Milorada
Cumbe.

U aktuelnom vremenu, kada
planeta Zemlja podnosi ogromna
zagađenja, uzrokovana većinom
ogromnom ljudskom materija-
lističkom pohotom, spazih pjesmu
„Priroda“, pisana prije najmanje
tridesetpet godina:

.....

„šumska je staza kao paluba
broda spasitelja
šume su jarboli planete“

Milorad je takođe pisao o ja-
čakim drevnim spomenicima, o
Boniju, usamljenom psu, o „Op-
tuženoj planeti“ posvetivši pjesmu

gladnoj djeci...., ali i o ljubavi pre-
ma svojoj saputnici:

.....

„Takve ruke poredim sa krili-
ma ptice
sa jarbolima broda i stubovi-
ma mosta
dvije ruke kao ujedinjene gra-
ditelji
uma i srca“

.....

„Uopreznimo“ li se, kako nam
za svagda poruči Milorad, imaće-
mo lijepu i uređenu sredinu u kojoj
ćemo temeljne, prirodne i ljudske
vrijednosti imati ih mnogo, mno-
go više na naslovnim stranama i
najavnim Radio i TV džinglovima.

Tako ćemo spoznati mnoge vri-
jednosti, a s tim i ljude neoprav-
dano u sjeni.

S tim ćemo upoznati više Mi-
lorada Cumbu, kao i druge, koji
život posvetiše poeziji.

Za kraj ostavljam Miloradovu,
često izgovaranu, poruku: „Sva-
ko dobro rješenje mora biti jed-
nostavno“.

Kada razmislimo o ovoj mi-
sli, doći ćemo do spoznaje da je
to put ka savršenstvu čovjekovog
bitisanja, ljepoti življenja, kvalite-
tu življenja.

Primjera radi, ako se ljekar bla-
govremeno posvećuje novoj na-
obrazbi od primjera gdje ljekar
zanemaruje i ono stečeno zna-
nje. Dovoljno je shvatiti kako se
to odvija u praksi i shvatiti šta je
jednostavnije i bolje. Ili, zanatlija
isto tako treba da stiče nova zna-
nja kako bi u poslu uradio najbolje
koliko je to zaista moguće. Narav-
no da je takav put jednostavniji od
krivudavog puta gdje ćete, nakon
„završenog“ posla, često imati pri-
liku od nekog zanatlije čuti: „Nije
moglo bolje!“ A, ustvari, nije znao
niti htio bolje. Naravno da se deša-
va da su obje strane nezadovoljne.
I tako redom.

Prema tome: „Udahnimo jednu
pjesmu za sve poete“ - za sve ljude!

„Uopreznimo se“ ali i čuvajmo
prirodu - „jarbolu planete“!

Милорад Мишо ЂУРЂЕВИЋ

ДА РИЈЕКЕ НАШЕ ЗБОРЕ

Тамо гдје живе
Мисли Иве
Не ничу чемер и јад
Већ птице кличу
Андрић Град

Живот нам Слава
Против заборав
Све до неба здравље
Знаци крсног хљеба
Свето Православље

Тамо нам Дрина
За кћерку и сина
За вијеке у Сну се буди
Наше нам зборе Ријеке
Будимо будимо људи

На Мосту
Ка опросту
И незабораву
Родном Прагу рад
За крсну Славу
Андрић Град

Zar ove poruke nisu dovoljno
imperativne i plemenite kako bi
i šira javnost spoznala pjesnika
Cumbe Milorada – njegovu poe-
ziju i vječne poruke, nadvremen-
ske poruke?

(Linc, 3.10.2019)

Zijad PLIVAC

У недрима завичаја

Шта би ви,
послушне слуге зла,
шта би ви радили,
шта би од вас било,
и чиме би себе
свету представили,
да не мрзите,
да не прогоните,
да не убијате,
да не скрнавите.
Ја, син убијеног Саве,
и унук закланог Стевана,
ја у јами Јадовно
међу 100.000 закланих Срба,
и ја у Јасеновцу
међу 800.000 Срба мученика.
Ја, босоног дечак
на плодној ливади Вргинмоста,
у зеленој папрати
буковачке шуме
на Петровој гори,
ја надојен бистрим водама
реке Трепче
и злочинем Глинске цркве,
ја у души вечити избеглица
и ла'но прилагођен становник
светских метропола.
Након много
протеклих векова,
и на изглед
потпуног заборава,
у загрцај
предака својих
долазим.
Не рачунајте
на мој заборав.
Док у недрима својим
бол и тугу
Српске Крајине носим,
не најавчен вам долазим,
не да вам дарове доносим,
не да вам преостали
остатак безвредног 'ивота
заборавом опростим,
већ да вас потсетим
шта је у овим крајевима
Свете српске земце,
моје,
а шта није

и шта никада
неће бити ваше.
Долазим,
да погледом својим поново обгрлими,
никад заборавчене пределе мог завичаја.
Долазим,
да хладну конструкцију Купског моста
побо'ном руком додирнем на оном истом ме-
сту
на коме је мој отац Сава безнаде'но покушао
још тек за незнатни тренутак,
преостали траг свог 'ивота да задр'и,
пре него што сте га, као већ равену звер
у неповрат тамне воде реке Купе бацили.
Долазим,
да у тмурном подзецу јаме Јадовно
сенку свог деда Стевана поздравим
и хицаде још недуг'них костију,
да својим присуством и заклетвом
пред ђудима и пред Богом посведочим
да међу Србима ви и даге 'ивите.
Ја, син убијеног Саве
и унук закланог Стевана,
враћам се у крајеве свог завичаја
не да на траговима злочина опстајем,
не да послушне слуге зла
осветнички у бледе очи погледам,
већ да загађену постојбину моју
добротом предака својих оплеменим
и да је поново осветлим.

Сима С. Мраовић

Биоенергија

ТЕРАПИЈА БИОЕНЕРГИЈОМ

Терапија биоенергијом отклања узрок болести, ублажава симптоме, помаже при излечењу без штетних нуспојава да се организам сам избори са болешћу. Битно је ојачати нормалне физиолошке функције и имунолошки систем организма.

Да би то постигли морају бити задовољени и одређени критерији. Дислоцирати пацијента из опасне зоне зрачења, без обзира одакле та зрачења долазила, да ли из Земље (подземни токови), са Земље или из космоса.

Сваки истински биоенергетичар прегледом енергије пацијента, добиће важне информације о енергетском стању цијелог организма, па самим тим и уочиће промјене на којим дијеловима тијела постоји плодно тло за развој болести.

Код многих пацијената стил живота и свакодневне обавезе онемогућиле су правилну и разноврсну исхрану и угрозиле квалитет живота, дошло је до пада животне енергије и скраћења животног вијека. Осјећај умора, исцрпљености, безвољности и недостатак енергије иако особа није била изложена већим физичким и психичким напорима. То би били и први показатељи нарушеног имунитета.

У времену у којем живимо, такозвано савремено доба, главни и одговорни кривац је стрес. Свакодневно излагање стресним ситуацијама на послу, или на путу од куће до посла и назад, стрес је немогуће избјећи. Стресне ситуације покрећу промјене хормонског статуса и активирају читав низ биохемијских реакција.

Најопаснија је хронична изложеност стресним ситуацијама, јер може да дође до ерозије животне енергије, поготово код јако сензибилних особа. Ова скупина

пацијената је јако рањива и када се одвијају нормални животни процеси без тензија и стреса.

Статистички гледано, особе појачаног сензибилитета, биле су

у предности као пацијенти кроз терапију биоенергијом, брже се успостављао вербални контакт између пацијента и терапеута и долазило је до бржег оздрављења организма.

Промјеном нездравих животних навика, кроз самодисциплину и одговорност према своме здрављу, могуће је побиједити стрес и ублажити посљедице.

Да би енергија и тијело били у природној равнотежи потребно је довољно сна, физичке активности, елиминацију стреса, пушења и алкохола, избалансирана исхрана и боравак у природи.

Правилно и дубоко дисање препорука је свима за успостављање енергетске равнотеже организма.

Биоенергетичар:
Вито БОЈКОВАЦ

ПЈЕСНИКОВО ДЈЕТИЊСТВО

(Ранку Прерадовићу)

У Црквени има ли црквишта,
Поточани да л' поток имају,
од вршаја остаде ли ишта
сред Вршана, у твом завичају?

Да ли мајка горе у шљивику
још погледа свог мужа ратника?
Гледа л' дјечак у стричевом лику
скрива ли се и очева слика?

Тамо гдје су пшеничишта била
жуборе ли из младости приче,
мирише ли кукурузна свила,
ливадама да л' стиховље ниче?

С мјесечином што је засијана
и што искри и кад сунце гране,
успомене из дјечачких дана
зову ли те и сад у Вршане?

Ранко ПАВЛОВИЋ

Путоказни доживљај

(Над сјајем сунчевог сјаја – др Раде Дујаковића)

Не могу а да не напишем да др Раде Дујаковић, мој пријатељ, и пријатељ сваког мирисног дашка љековитог, жутог маслачка и свих звјездица у дубоком мирном пространству у само пет неизмјерно дирљивих „ријечи“ довољно описује доживљај сваког нормалног човјека који свјетлошћу поје и велича љубав као побједу испред ипак неминовне људске самоће не марећи за очекиваним или неочекиваним срећним исходом вјечне тајне, у облику жене. Ово је пјев великог срца љубави!

Милан Ј. ЏИДА

ЉУБАВ У ВРИЈЕМЕ КОРОНЕ

Како вољети у вријеме Короне без стреса
као што је лијепу Фермину
у вријеме колере волио Флорентино
у причи Габријела Гарсија Маркеса?

Трагична љубав Јулије и Ромеа
Виљема Шекспира из средњег вијека
само је скица хорора,
под Јулијиним балконом у Верони
и страсног људског помора
у крвавој бајци о Корони.

Легендарни стихови
из прошлости великог Шекспира
и несретног пјесника Лазе
као да пророчански слуте!
Корона, попут куге, прождире
љубав и људе. Умире Планета
Santa Maria Della Salute
у Милану, Венецији, Верони
и широм Свијета.

Како љубити на дистанци, без маске,
док нова играчица апокалипсе
језиво хара,
лудом главом, без даске.
Она не штеди доктора, богаташа,
просјака ни цара!

Ако нема лијека као што кажу
и љубави у вријеме Короне нема!
Они што мрзе безочно лажу
забрањена љубав вјечна је тема.
(1. мај 2020)

ПРЕДСМРТНИ ЕПИТАФ

Гробару, када умрем
Плитко ми копај раку.
Да чујем капи кише
И кораке моје драге
Ако ми кадкад на гроб
Ружу донесе.

(2020)

АКО ПОЛУДИМ

Ако полудим
Немојте ми шта замјерити!
Да ли сам умιο сањати
Јесам ли знао љубити?
Понекад волио попити.

Гдје сам кренуо, а гдје стао
Јесам ли успио или пропао?
Није важно ма гдје био
Немојте ми шта замјерити
Ако полудим!

(2020)

ЛУНА И ЈА

Ево, сребрна луна и ја
Док на небу чаробно сја.
А зрака се кроз крошње
Попут свиленог конца бљеска.

На вјетру ресе дрхте
Процвјетала је стара лијеска.
Пејсаж нестваран као из снова
Ноћу тишину краси
Љепота птичијег поја.

У мојој празној руци
Треба ми рука твоја.
(8. март 2020)

БУДАН У ЗОРУ

Док се пролетња ноћ котрља
Мјесечевим златним котачом
Сребрном звјезданом стазом
Као витез са исуканим мачем
У мислима, са мојом уснулом мазом,
Будан, плаву чекам зору.

(април, 2020)

Раде ДУЈАКОВИЋ